

DR. MOLNÁR ISTVÁN EGYSÉGES GYÓGYPEDAGÓGIAI MÓDSZERTANI
INTÉZMÉNY, ÓVODA,
ÁLTALÁNOS ÉS KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLA,
KOLLÉGIUM

ÓVODAI NEVELÉSI PROGRAM 2023

4220 Hajdúböszörmény, Radnóti M. u. 5. Tel. - fax: 52/561-847, 561-848

E-mail: intezet@ovisk-hboszormeny.edu.hu

Honlap: drmolnar.edu.hu

Tartalomjegyzék

1.	Dr. Molnár István Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény óvodai nevelési programja	4
1.1.	Óvodai programunk	4
1.2.	Az óvoda működésének alapküldetése	4
1.3.	Nevelési alapelvek	5
1.4.	Értékek	5
1.5.	Célkitűzések	5
1.6.	A fejlesztés legfontosabb területei	6
2.	Módszertani felkészültség és szakmai felelősségvállalás	6
3.	Az óvoda működési rendje, foglalkozási formái	7
3.1.	Az óvoda működése	7
3.1.1.	Személyi ellátottság:	7
3.1.2.	Felvétel az óvodába:	7
3.1.3.	Az óvoda napirendje	8
3.2.	Foglalkoztatási formák a gyógypedagógiai óvodában	8
3.3.	A foglalkozások heti rendszeressége	9
3.4.	Kiegészítő terápiák	9
3.4.1.	Állatasszisztált terápia:	9
3.4.2.	Mozgásfejlesztés alapozó terápiával:	9
4.	Szokások kialakítása	10
5.	Az egészséges életmódra nevelés	11
5.1.	Célok és feladatok	11
5.2.	Ezek megvalósításának területei	11
5.2.1.	Testápolás	11
5.2.2.	Étkezés	11
5.2.3.	Öltözés-vetkőzés	11
5.2.4.	WC használat	12
5.2.5.	Testedzés	12
6.	A közösségi élet szokásainak megalapozása	12
7.	Munkajellegű tevékenységek	12
8.	Hagyományok kialakítása	13
9.	Képességfejlesztés a célzott foglalkozásokon	13
9.1.	Önkiszolgálásra nevelés	13
9.2.	Önkiszolgálásra nevelés feladatai	14
9.2.1.	Étkezési szokások terén	14
9.2.2.	Tisztálkodás terén	14
9.2.3.	Szobatisztaságra nevelés terén	15
9.2.4.	Öltözés, vetkőzés terén	15
9.2.5.	Önálló munkafeladatok végzése terén	15
9.3.	Mozgásfejlesztés foglalkozás	15
9.4.	Anyanyelv- és kommunikációfejlesztés	17
10.	Játékra nevelés	20
10.1.	A játékra nevelés feladata	21
10.2.	Játékos fejlesztés módjai	21
11.	Vizuomotoros fejlesztés	23
12.	Zenei nevelés alapjai	25
13.	Egyéni fejlesztés	27
13.1.	Célja, feladatai	27
13.2.	Az egyéni fejlesztő tevékenységet meghatározó tényezők	27
14.	Az óvodai nevelés eredményessége, ellenőrzés, értékelés	28
14.1.	A gyermek fejlődési ütemének ellenőrzése, értékelése	28
14.1.1.	Vizsgálatok	28
14.1.2.	Kontroll vizsgálat	29
15.	A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	29
15.1.	Kiemelten kezelt területek, feladataink	30
15.2.	A személyiségfejlesztés egyéni programjának főbb tényezői:	30
16.	A közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatok	30
17.	Az egészségnevelési és környezeti nevelési elvek	31
18.	Szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenység	32

18.1.	A gyógypedagógus feladata:	32
18.2.	Szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységeink:	32
19.	A gyermekvédelemmel összefüggő pedagógiai tevékenység	32
19.1.	Az alábbi tevékenységek szolgálják a gyermekvédelem céljainak megvalósítását:	33
19.2.	A gyermekek esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések.....	33
19.3.	Gyermekvédelmi feladataink:	33
20.	A szülő, a gyermek, a pedagógus együttműködésének formái	34
20.1.	Óvoda – család	34
20.2.	A kapcsolattartás formái.....	34
20.3.	Óvoda – iskola.....	35
20.4.	Gyermekorvos, védőnő	35
20.5.	Egészségügyi és gyermekvédelmi intézmények.....	35
21.	KÖTELEZŐ TANESZKÖZJEGYZÉK	35
22.	Autizmus-specifikus óvodai nevelési program	39
22.1.	Bevezető	39
22.2.	Gyermekkép	39
22.3.	Az autizmussal élő gyermekek jellemzése	39
22.4.	Az óvoda nevelési alapelvei, értékei, célkitűzései	41
22.4.1.	A nevelési célok kiegészülnek az akadályozottságnak megfelelő speciális célokkal:	41
22.4.2.	A célok eléréséhez kapcsolódó feladatok a fő fejlesztési területeken:	41
22.4.3.	Általános módszertani alapelvek	42
22.4.4.	A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére	43
22.5.	Az óvodai élet megszervezésének elvei és gyakorlata	43
22.5.1.	Személyi feltételek.....	43
22.5.2.	Tárgyi feltételek.....	43
22.5.3.	A protetikus környezet kialakítása	44
22.5.4.	A protetikus környezet kialakításának általános célja.....	44
22.5.5.	A tér-idő szervezése.....	45
22.5.6.	Tevékenységszervezés	46
22.5.7.	Strukturált munka	46
22.6.	Az óvodai élet megszervezése.....	48
22.6.1.	A foglalkozások heti rendszeressége	48
22.6.2.	Az óvoda napirendje	48
22.6.3.	Felvétel az óvodába.....	49
22.6.4.	Kapcsolattartás formái	49
22.6.5.	Óvoda-család	49
22.6.6.	Óvoda – iskola	49
22.6.7.	Gyermekorvos, védőnő	49
22.6.8.	Egészségügyi és gyermekvédelmi intézmények	50
22.7.	Fejlesztés kiemelt, speciális területei	50
22.7.1.	Szociális készségek fejlesztése	50
22.7.2.	A kommunikációs készségek fejlesztése	51
22.7.3.	Az autista gyermekek kommunikációjának jellegzetességei	51
22.7.4.	A kommunikációs készségek felmérése.....	51
22.7.5.	Kognitív készségek fejlesztése.....	52
22.8.	Autizmus specifikus óvodai fejlesztés.....	53
22.8.1.	A külső világ tevékeny megismerése: a tanulás.....	53
22.8.2.	Önkiszolgálási készségek és a házimunka elemeinek tanítása.....	54
22.8.3.	Mozgás.....	56
22.8.4.	Játék.....	59
22.8.5.	Zenei interakció	60
22.8.6.	Speciális eljárások, módszerek, terápiák alkalmazása az óvodában	60
22.9.	Egyéni fejlesztés.....	61
22.10.	Az óvodai nevelés eredményessége, ellenőrzés, értékelés.....	61
23.	KÖTELEZŐ TANESZKÖZJEGYZÉK	62
24.	MELLÉKLETEK	66
24.1.	Anamézis felvételi lap	66
24.2.	Profil-lap	71
24.3.	Gyógypedagógiai értékelőlap.....	72
25.	ZÁRADÉK	79

1. Dr. Molnár István Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény óvodai nevelési programja

Dr. Molnár István Egységes Gyógypedagógiai Intézményben speciális óvodai csoportok működnek középsúlyos értelmileg akadályozott, illetve autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek részére.

Az óvodai nevelő munka alapja a gyermekszeretet, az egymásra figyelő, másságot elfogadó, pozitív tulajdonságokat megerősítő attitűd. Fő célunk a szülőkkel szorosan együttműködve gondoskodni a sajátos nevelési igényből eredő hátrányok csökkentését szolgáló, sokoldalú fejlesztésről. Az egyéni képességek és életkori sajátosságok maximális figyelembevételével elősegíteni a gyermekek társadalomba való beilleszkedését, önálló életre nevelését. Játékos formában ismereteket nyújtani az őket körülvevő világról, a közösségi élet szokásairól.

1.1. Óvodai programunk

- A Felkaroló ELTE -Gyakorló Óvoda és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény speciális nevelési és fejlesztő programja 2014.,
- az Országos Közoktatási Intézet ADD A KEZED!-
- Sajátos nevelési igényű kisgyermek óvodai nevelési programja és az Óvodai program pervazív fejlődési zavarban szenvedő gyermekeket nevelő óvodák számára-című dokumentumok adaptálásával készült.

Nevelési programunkat meghatározza az a tény, hogy a speciális nevelési igényű gyermekek nevelésénél figyelembe kell venni a köznevelési törvényen túl az Óvodai nevelés országos alapprogramját, a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvét, illetve a gyermekek speciális nevelési szükségleteit.

1.2. Az óvoda működésének alapdokumentumai

- 2011. évi CXCV. törvény a köznevelésről
- 2012. CXXIV. a Nemzeti Köznevelésről szóló törvény módosításáról
- A 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet a nevelési oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- 229/2012. (VIII.28.) Kormányrendelet a Nemzeti köznevelési törvény végrehajtásáról
- Sajátos nevelési igényű gyerekek óvodai nevelésének irányelve
- 363/2012. (XII.17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
- 1997. évi XXXI. törvény A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 1991.évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló egyezmény
- 1998.évi XXVI. törvény A fogyatékos személyek jogairól és esélyegynlőségük biztosításáról
- 22/2013 (III.22.) EMMI rendelet egyes köznevelési tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról
- 2003.évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegynlőség előmozdításáról
- 65/2021. (II. 15.) Korm. rendelet egyes köznevelési és szakképzési tárgyú, valamint a jelnyelvoktatói névjegyzék vezetésével összefüggő kormányrendeletek módosításáról.

1.3. Nevelési alapelvek

- Pedagógiai munkánk kiindulópontja a gyermek személyiségének teljes kibontakoztatása, emberi jogainak és szabadságának tiszteletben tartása.
- A gyermekek teljes jogú tagként vegyenek részt az óvodai ellátásban.
- Olyan szolgáltató rendszert biztosítunk, amely tiszteletben tartja a gyermeket, mint fejlődő személyiséget, elősegíti testi, lelki, értelmi fejlődését és különleges védelemben részesíti.
- A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége. Az óvoda egyrészt folytatja a család nevelő munkáját, másrészt új és speciális nevelési hatásokkal egészíti ki.

1.4. Értékek

- A gyógypedagógiai nevelés és oktatás területén is érvényesülnek a társadalomban általánosan elfogadott értékek. Kiemelt értéknek kezeljük intézményünkben az emberséget és a humanizmust, de szintén nagy jelentősége van az empátia és tolerancia értékeinek.
- Fokozott jelentősége van intézményünkben az alapvető erkölcsi értékeknek, hiszen az értékek elfogadása és közvetítése speciális feladataink során kiemelt felelősséget ró ránk.
- A közösség és a közösséghez történő alkalmazkodás képessége az értelmileg akadályozott gyermek élete során különös jelentőséggel bír, ugyanakkor tiszteletben tartjuk az egyedi személyiség értékeit is.
- Az egyéni bánásmód az általunk gondozottak esetében fokozottan fontos.
- Fentiekkel összhangban a legfontosabb érték számunkra a sajátos nevelési igényű gyermek tartósan biztosított komfort érzete, az öröm, a boldogság, a megelégedettség érzetének igényes biztosítása, a biztonság érzetének megteremtése.

1.5. Célkitűzések

Az óvodai nevelés célja egy olyan feltételrendszer biztosítása, amely figyelembe veszi a tünetek változatoságát, az egyéni teherbíró képességet, a speciális nevelési szükségleteket, a harmonikus személyiségfejlesztést. Továbbá a testi, szociális, értelmi érettség kialakítása, az iskolai potenciális tanulási zavarok megelőzése az iskolába történő beilleszkedés érdekében. A speciális nevelési szükségletekhez, életkori, érési sajátosságokhoz igazodó támasznyújtás, az érzelmi biztonság nyújtásán túl törekszik:

- az interperszonális kapcsolatok, az énkép kialakítására, az önismeret fejlesztésére, attitűdök, normák kialakítására,
- speciális módszerek, terápiák alkalmazásával segíti az egyre pontosabb észlelést, fejleszti a figyelem összpontosítását, gondolkodást, az emlékezetet, elősegíti a verbális és nonverbális kommunikáció kialakulását,
- a tanulási képességeket meghatározó struktúrák fejlesztésénél a mozgásra alapoz,
- a program a gyógypedagógiai hagyományokra, a legújabb szakirodalomra, a gazdag tapasztalatokra támaszkodik, a sérült gyermek egyéni szükségleteihez, eltérő fejlődési üteméhez igazodik,
- differenciált, a szükségletekhez igazodó segítségnyújtással szolgálja a képességfejlesztést, törekszik a hiányosan működő képességek korrekciójára valamennyi területen.

Óvodánk nevelési programjában megfogalmazott nevelési célok elérése, az éves programban tervezett feladatok megvalósítása érdekében együttműködünk kollégáinkkal. Intézményünk

szakmai munkaközösségének aktív tagjaként a munkatervben vállalt közösségi és egyéni feladatokat teljesítjük.

1.6. A fejlesztés legfontosabb területei

- az alapmozgások, manipuláció kialakítása, fejlesztése, a minimális kontaktus, kooperációs készség, valamint a nonverbális és verbális kommunikáció fejlesztése,
- beszédindítás, beszédmegértés fejlesztése, az aktív szókincs bővítése,
- a szobatisztaság, az alapvető önkiszolgálási szokások kialakítása,
- az adekvát játékhasználat elsajátítása,
- a kognitív funkciók fejlesztése.

2. Módszertani felkészültség és szakmai felelősségvállalás

A gyermekek érdeklődésének, szórt kompetenciaszintjének és változatos képességstruktúrájának figyelembevételével tervezzük meg az egyéni fejlődést segítő differenciálást. Olyan módszereket, szervezési módokat/munkaformákat tervezünk pedagógiai céljaink elérésére, amelyek optimális lehetőséget nyújtanak a gyermekek motiváltságának biztosítására és aktivitásának fenntartására. Differenciált feladatokkal törekszünk a gyermekek teljes körének bevonására.

A tevékenységi terület sajátosságainak, a gyermekek szükségleteinek, és a környezet lehetőségeinek figyelembevételével tudatosan választjuk meg pedagógiai módszereinket, a fejlesztő eszközöket, stratégiáinkat, illetve tervezzük meg a gyermeki tevékenységeket. Pedagógiai munkánk során korszerű módszertani ismereteinkből az óvodai tevékenységi területek figyelembevételével válogatunk, és ezt szervesen építjük be a tanulási, képességfejlesztési folyamatba.

Munkánk tervezése, pedagógiai módszereink kiválasztása során, valamint a tevékenységek tempójának meghatározásakor figyelembe vesszük a pedagógiai folyamat minden lényeges tényezőjét, a gyermekek életkori sajátosságait, különleges bánásmód iránti igényét, sérültségi fokát, érdeklődését, előzetes tapasztalatait, kommunikációs képességeinek szintjét, aktuális fizikai és érzelmi állapotát, valamint a környezeti feltételeket. Szükség esetén rugalmasan változtatunk előzetes terveinken, elképzeléseinken.

Figyelünk arra, hogy a gyermekek kreativitását, alkotó tevékenységét az egyéni képességeknek megfelelően fejlesszük a fokozatosság és változatosság szempontjainak figyelembevételével.

Igyekszünk irányító, szervező, támogató szerepet betölteni. A tanulási folyamat felépítése, lépéseinek egymásra épülése a cél elérését segítő, világos rendszert alkotnak.

Pedagógiai terveinket a megvalósítás után elemezzük. Alkalmazzuk az egyéni tapasztalatszerzést és feldolgozást segítő módszereket, a problémamegoldás és gondolkodás fejlesztésének különböző stratégiáit. Az óvodásaink sérülésének megfelelő sérülésspecifikus eszközöket tudatosan használjuk. A szakterületen alkalmazott pedagógiai módszereink segítik a tanítás-tanulás eredményességét, és támogatják a kompetenciafejlesztést.

A rendelkezésre álló tanulási és/vagy képességfejlesztési segédanyagokat, eszközöket törekszünk széles körűen megismerni, ezeket kritikusan értékeljük és céljainknak megfelelően tudatosan alkalmazzuk.

Rendszeresen tájékozódunk a gyógypedagógia tudományára vonatkozó legújabb eredményekről, kihasználjuk a továbbképzési lehetőségeket. A szaktudományi, szakmódszertani, nevelési és tanulásméleti tudásunkat igyekszünk hatékonyan integrálni. A tevékenységben megvalósuló tanulási folyamatban a komplexitás elvét alkalmazzuk és kihasználjuk a tevékenységi területek közötti kapcsolódási lehetőségeket.

Törekszünk saját szakmai tapasztalataink megosztására. Felelősséget vállalunk szakmai döntéseinkért, megnyilatkozásainkért, cselekedeteinkért. Feladatainkat, a munkánk során felmerülő problémákat kompetenciahatáraink tudatában önállóan, a szervezet működési rendszerének megfelelő módon kezeljük és intézzük. Szükség esetén kompetens személytől segítséget kérünk.

Igyekszünk realisan értékelni szakmai felkészültségünk aktuális szintjét, erősségeit és gyengeségeit. Önreflexiót és önkorrekciót végzünk a nevelő, fejlesztő tevékenységünkkel kapcsolatosan.

Pedagógiai kommunikációnk során szakszerű és adekvát terminológiákat alkalmazunk. Pontos, a gyermekek számára is érthető fogalomhasználattal alkalmazkodunk óvodásaink értelmi és kommunikációs szintjéhez, szükség szerint alternatív kommunikációs eszközöket alkalmazunk.

Pedagógiai gyakorlatunkban alkalmazzuk azokat az új ismereteket, módszereket, amelyek hatékonynak bizonyulnak a ránk bízott sajátos nevelési igényű gyermekek körében. A rendelkezésre álló modern információfeldolgozási stratégiákat, és digitális, online eszközöket az adott csoport képességeihez és lehetőségeihez igazodva használjuk.

Felhasználói szinten mindennapi gyakorlatunkban alkalmazzuk az IKT-elemeket. Feladatkörünknek, érdeklődésünknek megfelelően szerepet vállalunk innovációban, pályázatban, kutatásban.

3. Az óvoda működési rendje, foglalkozási formái

3.1. Az óvoda működése

3.1.1. Személyi ellátottság:

A speciális óvodai fejlesztést gyógypedagógus látja el. Fejlesztő munkája során szorosan együttműködik a gyógypedagógiai munkát segítő személyzettel. A speciális feladatokat szomato-, tiflo- és szurdopedagógus, logopédus, valamint autizmus spektrum pedagógiája szakos gyógypedagógus látja el a lehetőségeknek és igényeknek megfelelően.

3.1.2. Felvétel az óvodába:

Az a gyermek kerülhet a gyógypedagógiai óvodába, aki rendelkezik a szakértői bizottság szakvéleményével, valamint szociális fejlettség terén minimum követelménynek megfelelő csoportban nevelhető, önmagára és társaira nem jelent veszélyt. A szokásrend, a mindennapok

ritmikus ismétlődései tagolják az óvoda életét. A napirend növeli az óvodáskorú gyermek biztonságérzetét, segíti időérzékének fejlődését.

3.1.3. Az óvoda napirendje

Az óvoda napirendjének szabályozása keretet ad a mindennapi tevékenységek megtervezéséhez, azonban a megvalósítása rugalmasan igazodik a gyermekek állapotához.

07.30 – 08.00	gyülekező, önkiszolgálás (tisztálkodás, reggeli)
08.00 – 11.40	kötelező foglalkozások (anyanyelvi nevelés, mozgásfejlesztés, vizuomotoros készség fejlesztés, zenei nevelés alapjai, játékra nevelés), egyéni fejlesztés – séta, játék a szabadban
10.00 - 10.30	önkiszolgálás (tisztálkodás, tízórai)
11.40 – 12.30	önkiszolgálás (ágyazás, terítés, ebéd, tisztálkodás)
12.30 – 15.00	csendes pihenés, egyéni szükségletekhez igazodó ébredés
15.0 – 15.30	önkiszolgálás (ágyazás, tisztálkodás, uzsonna)
15.30 – 16.30	szabad játék

Ez a napirend csupán egy keret, rugalmasan változik az adott igényeknek megfelelően.

3.2. Foglalkoztatási formák a gyógypedagógiai óvodában

A tanulás folyamatában elméleti, gyakorlati ismeretek, jártasságok, készségek elsajátítását, képességek kialakulását, viszonyulások, érzelmi akarati tulajdonságok fejlődését, magatartás tanulását segíti a pedagógus. A verbális, mozgásos és szociális tanulás eredményeként alakulnak a gyermek érzelmei, a cselekvés módja, a szociális magatartás, különböző tulajdonságok és képességek. A tevékenységek, foglalkozások alkalmával törekszünk az érdeklődés felkeltésére és fenntartására, a gyermekek aktivizálására, valamint tudatosan figyelünk a gyermekcsoport és az egyes gyermekek motiváltságára.

- **Az önkiszolgálásra nevelés** feladatai: a tisztálkodás, öltözés-vetkőzés, étkezés, egyszerű munkavégzés, szobatisztaságra nevelés terén minél nagyobb önállóságra nevelni az óvodás gyermeket. Ez a tevékenység folyamatosan, napirendbe ágyazottan valósul meg.
- **A mozgásfejlesztés** feladata az alapmozgások kialakítása, korrigálása, a koordinációs zavarok, a mozgásos ügyetlenség csökkentése, a testi-lelki harmónia, a jó pszichomotoros állapot elősegítése.
- **Az anyanyelv- és kommunikációfejlesztés** kettős feladata: a beszédmegértés fejlesztése, az aktív beszéd indítása, fejlesztése, illetve speciális megközelítési móddal, kis lépésekkel, minden érzékszerv egyidejű bevonásával a szűkebb környezet megismertetése. Egyszerű mesék, versek, mondókák megtanítása.
- **A vizuomotoros készség fejlesztése** során feladat a vizuális és taktilis észlelés, a testséma fejlesztése, a szem-kéz koordináció, alakállandóság, alakháttér felismerő képesség fejlesztése, a téri tájékozódás fejlesztése, a helyes ceruzafogás megtanítása, az ábrázoló kedv felkeltése, technikák, eszközök megismertetése.

- **A játékra nevelés** feladata az adekvát játékhasználat elsajátíttatása, a gyakorló, konstruáló és elemi szerepjátékok megismertetése. Az egymás melletti és együtt játék megvalósítása, énekes-verses népi játékok játszása.
- **Egyéni fejlesztés** feladata a vizuális, taktilis, akusztikus, mozgásos észlelés folyamatainak, a motoros képességek, a beszéd- és nyelvi készségek és az értelmi képességek fejlesztése.
- **Zenei nevelés** feladata a zene, a ritmus személyiség formáló szerepének megalapozása, egyszerű gyermekdalok, népi gyermekjátékok megtanítása, hangszerekkel való ismerkedés, zene mozgás összekapcsolása.

3.3. A foglalkozások heti rendszeressége

foglalkozás neve	heti előfordulás	a foglalkozás formája
Anyanyelv- és kommunikációfejlesztés	5	csoportos
Mozgásfejlesztés	5	csoportos
Önkiszolgálás	2	mikrocsoportos
Vizuomotoros készség fejlesztés	3	mikrocsoportos
Játékra nevelés	3	csoportos, mikrocsoportos, vagy egyéni
Zenei nevelés alapjai	2	csoportos
Egyéni fejlesztés	11	egyéni vagy mikrocsoportos

A foglalkozások időtartalma 15-30 perc - a gyermekek egyéni adottságaitól függően.

A fejlesztés egyéni, kiscsoportos és csoportos formában történik, a gyermekek fejlődési ritmusához alkalmazkodó, játékos formában.

3.4. Kiegészítő terápiák

Ezek a terápiák speciális képzettséget igényelnek és az adott közösség összetétele szabja meg az alkalmazásukat. Szükség esetén logopédiai, szomatopedagógiai, szurdopedagógiai, megsegítést kapnak a gyermekek, illetve autizmus specifikus fejlesztésben részesülnek.

3.4.1. Állatassisztált terápia:

A terápia egy meghatározott szakmai protokoll alapján a gyermek, a terápiás csapat (gyógypedagógus, kutyavezető) segítségével alakít ki kapcsolatot az állattal. A terápiás állat segítségével a gyermekek könnyen bevonhatóak a feladathelyzetbe. A foglalkozások hatására önbizalmuk jelentősen megnő, a magatartási problémák csökkennek. A terápia célja nagyon sokféle: lehet mozgásjavítás (több mozgás előidézése, koordináció fejlesztése), kognitív-, érzelmi-, szociális fejlődés, kommunikáció elősegítése, életminőség javítása.

3.4.2. Mozgásfejlesztés alapozó terápiával:

Az Alapozó Terápia komplex mozgásfejlesztésen alapuló idegrendszer fejlesztés 5 éves kortól. A mozgásterápia segítségével lehetőséget biztosítunk az idegrendszernek, hogy bepótolja lemaradásait. Végig haladunk a mozgásfejlődés szakaszain, ezeket helyesen

begyakoroljuk. A méhen belüli mozgásokkal kezdjük, majd a születés, csecsemőkori mozgásokon keresztül jutunk el az egyre összetettebb, bonyolultabb mozgások felé. Ezek által segítjük az idegrendszer újra szerveződését. Fejlesztjük a mozgáskoordinációt, egyensúlyt, gondolkodási képességeket, egyszóval a gyermek egész személyiségét.

4. Szokások kialakítása

Minden ember életében a rítusok, szokások jelen vannak. Lényegesen befolyásolják a személyiségfejlődést. Gazdaságossá teszik a cselekvést, tudatmentesítő szereppel is bírnak. A szokásos cselekményeknél nincs szükség akarati erő kifejtésére, erős figyelemkoncentrációra. Jól begyakorolt sztereotípiákat kell kialakítani úgy, hogy a már kialakult jó szokásokat megerősítik – illetve a helyes szokásokat alakítják ki – egyben kiküszöbölik a rossz beidegződéseket kioltással.

A szokás valamilyen művelet többszöri ismétlésének eredménye egy adott helyzetben. Ennek kialakulásához meghatározott számú gyakorlásra, ismétlésre van szükség, hogy a cselekvés vagy viselkedésforma szokássá váljon. A gyermek sérülésének, életkorának megfelelő élethelyzeteket kell teremteni, a kialakult feltételes reflexeket meg kell erősíteni. Szükséges, hogy a már kialakult szokásokat mindig, minden körülmények között azonos módon várják el a gyermektől. A szokások keletkezésekor a tudatosságnak, a szükségesség belátásának, a cselekvés akarásának is lényeges szerepe van, megkönnyíti, meggyorsítja a szokásfejlődés folyamatát.

Az értelmileg akadályozott óvodás gyermek még nem látja be helyes vagy helytelen viselkedésének következményét, itt az utánzásnak, modellkövetésnek van nagy jelentősége. A cselekvés hasznosságát kell hangsúlyozni elsősorban. A helyes viselkedést kell megerősíteni. A következetes elvárás mellett szükséges az állandó ellenőrzés. Figyelni kell a fokozatosságra, egymásutániságra, a fontossági sorrendre. Igyekszünk kiküszöbölni azokat a cselekvési alkalmakat, amelyből a rossz szokások származhatnak. A szokások kialakításának alapvető feltétele tehát a pozitív példa.

A preferált személy viselkedése utánzásra készíti a gyermeket. Ezért csak olyan szabályokat állítson fel a pedagógus – a gyermek számára érthető módon, - amely betartása nem jelent túl nagy feladatot. A meggyőzés a gyermek szenzoros problémái, értelmi állapota miatt csak óvatosan alkalmazható. A jól megválasztott napirend, a határozott, de szeretetteljes követelés, az értelmes szabályok segítik a szokások kialakítását.

A nevelés során egyre nagyobb szerepet kap az önállóságra nevelés, amely azonban soha nem nélkülözheti az ellenőrzést, az ehhez kapcsolódó jutalmazást, büntetést. A gyermekek a pedagógusban, illetve a velük kapcsolatban levő felnőttekben érzelmi támaszt keresnek. Szavaikat, azok tartalmát, egész magatartásukat, annak minden összetevőjét úgy kell szabályozni, hogy érzelmeiken alapuló, bensőséges személyes kapcsolat alakulhasson ki.

Az óvodai csoportunkba családból és gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermekeket egyaránt fogadunk. Többségük meleg, szeretetteljes milióból érkezik, a családok nevelési attitűdjét gyakran meghatározza a túlzott féltés. Többségüket teljesen kiszolgálják, etetik, pelenkazzák, ölben cipelik. Többnyire autóval utaznak – a nagy távolságok ezt indokolják – nem ismerik a tömegközlekedési eszközöket, néhány lépés után elfáradnak, rövid ideig tudnak csak sétálni. Egyedül nem tudják elfoglalni magukat. Már a 3-4 éves értelmében akadályozott gyermek is képes „manipulálni” környezetét, ha a család ezt hagyja. Mindezek

figyelembevételével kell a gyermek helyes szokásrendszerét kiépíteni, hatva a családra, azonos követelményeket állítva.

A szoktatási idő arra szolgál, hogy fokozatosan legyen az átmenet, de feltétlenül örömszerző a gyermek számára. A családban addig csak felnőttek között élő, a vele való permanens anyai foglalkozást igénylő gyermek fokozatosan szokja meg az új környezetet. Fontos, hogy ne változtassunk meg radikálisan mindent a gyermek életében. Türelmes, de határozott követeléssel, speciális tréningekkel (pl. játék elrakás, csap kinyitása stb.) éadjuk el, hogy szívesen alkalmazkodjon az elvárásokhoz minden gyermek.

5. Az egészséges életmódra nevelés

Az óvodai élet során törekedni kell arra, hogy a gyermek egészsége, későbbi igényei megalapozása érdekében kapja meg a szükségleteinek megfelelő gondozást, s egyre inkább legyen számára természetes igény az egészséges életmód.

5.1. Célok és feladatok

- az egészséges élet és környezet iránti cselekvő magatartás kialakítása,
- a gyermek testi fejlődésének erősítése,
- az egészséges életmód, a testápolás szokásainak alakítása,
- a mozgásigény kielégítése, a mozgás fejlődésének segítése,
- a fejlődésükhöz és fejlesztésükhöz szükséges és biztonságos környezet biztosítása,
- érzelmi biztonságot nyújtó légkörben a közös élményekre építve a személyiségfejlődés és a szocializáció segítése,
- a környezethez fűződő sokszínű viszony formálása, egészségmegőrző, környezetbarát magatartásra nevelés.

5.2. Ezek megvalósításának területei

5.2.1. Testápolás

Célja a tisztaság igényének felkeltése, a fokozatos önállóság: tudják a csapot kinyitni, elzárni, saját törölközőt felismerni, kis segítséggel kezet törölni. WC-használat után, étkezés előtt kezet mosni, segítséggel fogat mosni, tűrni a fésülést, kérjenek zsebkendőt, tudjanak orrot fűjni, üljenek helyes testtartással.

5.2.2. Étkezés

Esztétikus környezetben fokozatosan alakulnak az étkezési szokások, az etetéstől az önálló kanalazáson át megtanulják a villa használatát, a szalvéta használatát, a pohárból ivást, a rágást. Ügyesebb gyermekek segítenek teríteni, az asztalt leszedni, letörölni, szemetet kivinni, kancsóból tölteni stb. Fontos az étkezésnél a helyes mérték, a tempó megtanulása is.

5.2.3. Öltözés-vetkőzés

Célszerű, könnyen le-fel-vehető kényelmes ruhadarabok segítik az önállóságra nevelést. Fontos, hogy igényelje a gyermek a tiszta, ápoltságát, a rendet. A fokozatosság elvét betartva tanulja meg az egyes ruhadarabok levételét, majd kis segítséggel az öltözködés fázisait, a saját ruhadarabok felismerését.

5.2.4. WC használat

Szobatisztaságra nevelés: a pelenka nélkül rendszeres ültetés mellett nappal „száraz maradjon” állapottól el kell jutni az utánjelzés, szükséglet jelzéséig, a bilitól a WC használatig. A WC-papír használatban segítséget igényelnek többnyire az óvodások.

5.2.5. Testedzés

A teremben vagy szabad levegőn való tornázás, kirándulás, sok-sok mozgás legyen igénye minden gyermeknek.

6. A közösségi élet szokásainak megalapozása

A bölcsődéből érkező gyermek óvodai beilleszkedése viszonylag könnyebb, mint a családból érkező gyermekeké. Ők először kerülnek olyan helyzetbe, amikor a vágy a cselekvés, szándék és végrehajtás közé akadályok ékelődnek. Nehezíti a helyzetet, hogy a kommunikáció hiányában nem tudják kívánságaikat, szükségleteiket jelezni, kódjai nem egyértelműek az új környezet számára. A szülő és pedagógus türelmes kivárása, egyszerű gesztussal megerősített beszéde segíthet az első időben. Ha a gyermek tapasztalja, hogy nem örökre szakították ki a megszokott környezetből, és számára élményhordozó az első óvodai nap, könnyebben beilleszkedik. Megtanul alkalmazkodni, vágyait késleltetni, a szituáció ismétlődésével lassan tájékozódni az új helyzetben, megtanulja „elviselni” társait, majd fokozatosan közelít a számára szimpatikusabbak felé, mindig érezve, hogy a szeretett biztonságot adó felnőtt közelében van.

A napirend, a foglalkozások változatos ismétlődése, a pihenés, szabad játék számtalan lehetőséget ad az egymásra figyelésre, az együttes örömszerzésre, a másság elfogadásának segítésére. Megtanulják az elemi illemszabályokat, pl. köszönés, lábtörlés, kopogás, a csendes- és hangos helyzetek váltakozását.

Az óvodai élet alkalmat nyújt a közlekedési eszközön való utazásra, az egyre nagyobb séták megtevésére, közös vásárlásra, lépcsőzésre stb. Mindezek számtalan lehetőséget nyújtanak a szociális tanulásra, a derűs légkör, a jó munkaszervezés, sok-sok együttes élmény alapján.

7. Munkajellegű tevékenységek

Az értelmileg akadályozott óvodások szívesen tevékenykednek, „segítenek”. Sajnos a túl féltő környezet gyakran letöri a kezdeti próbálkozásokat. Ha a gyermek érzi munkája fontosságát – bármilyen kicsi is az – szívesen hajt végre egyszerű feladatokat önmaga ellátására, társai javára. Az egyszerű „add ide!”, „hozd ide!”, „rakjuk el!” jellegű feladatoktól fokozatosan jutnak el a gyermekek az elemi „naposi” feladatokig.

A felnőttet utánozva egymásnak is szívesen segítenek, - gyakran elvégezve egymás helyett a feladatot, - segítenek az eszközök kikészítésében, elrakásában, terem átrendezésben stb.

Fontos, hogy a szülők is igényeljék az otthoni feladatvégzést, s a későbbi önálló életvezetés érdekében bízzák meg őket egyszerű feladatokkal.

8. Hagyományok kialakítása

A hagyományok minden közösség életében nagy jelentőségűek. A készülődés, az ünnepi hangulat, majd a rá való emlékezés, fényképek, filmek nézése sok közös élmény forrása lehet. Erősíti az összetartozást, segíti az egymás figyelését, az egymásnak segítést. Fokozza önmaguk megismerését, önbizalmukat. A hagyományok egy-egy közösség sajátjai, csak rájuk jellemző apró mozzanatokkal, intimitásokkal bírnak. Hagyomány lehet pl. az alvás előtti rövid mese, a reggeli közös éneklés, névsorolvasás, a közösen megünnepelt születésnapok, névnapok, a játékház, táncház, akadályverseny egy-egy ünnephez kapcsoltan.

Az ünnepek is a hagyományépítést szolgálják. A legjelentősebbek: Mikulás, Karácsony, Farsang, Anyák Napja, Gyermeknap, Ballagás. Ezek egy része csoportban zajlik, más része a szülők számára is nyilvános. Alkalmat nyújtanak arra, hogy számot adjanak arról, hogy mit tanultak a gyermekek, hogy mennyit változott figyelmük, emlékezetük, beszédállapotuk, mennyire váltak magabiztossá, mennyit ügyesedtek. Fontos, hogy az ünnepekre való készülődéskor a külsőségek és a tartalom arányban legyen.

Kiemelten támogatjuk a projekt szemléletű oktatást, melynek színterei a témnapok, témahetek. Évszakonként, a jeles ünnepekhez kapcsolódóan témaheteket szervezünk.

A minisztérium által meghirdetett témahetekbe az óvodás gyermekek képességeinek figyelembevételével kapcsolódunk be, mely során a tartalmak megjelennek a csoportos foglalkozásokon és az azon kívüli tevékenységekben egyaránt.

9. Képességfejlesztés a célzott foglalkozásokon

9.1. Önkiszolgálásra nevelés

Mindennapos tevékenységi forma, nem külön órarendszerű foglalkozás, hanem napirendbe ágyazva valósítjuk meg. Fontos, hogy kellő időt adjunk a gyakorlásra, fokozatosan, kis lépések elvét alkalmazva végezzük a különböző részfeladatokat.

Ideje: Értelemszerűen a WC használat, tisztálkodás, étkezés, öltözés, teremrendezéssel kapcsolatosan naponta.

Célja:

- a gyermek szükségleteinek megfelelő komfortérzés biztosítása, gondozás, gondoskodás,
- nagyon apró lépésekkel az önállóság elérésének segítése,
- verbális utasítások a beszédmegértés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése,
- a testséma fejlesztés, tájékozódás a saját testen, a testrészek-ruhadarabok viszonyának felismerése,
- alapvető higiénés szokások kialakítása,
- az ápoltság, tisztaság igényének felkeltése,
- helyes viselkedési formák elsajátítása,
- a rászorultság, kiszolgáltatottság helyett az „én is tudom” függetlenség érzésének segítése,
- a téri tájékozódás elősegítése.

A gyermekek az önállóság terén is különböző fejlettséget mutatnak. Önállóságuknak gátja lehet az esetleges társulós fogvatékosság (pl. mozgáskoordinációs zavar). Ahhoz, hogy e téren eredmények szülessenek, alkalmat és időt kell adni a gyermeknek, s amit már önmaga el tud

végezni, azt nem szabad helyette megtenni még akkor sem, ha sürget az idő, s a felnőtt gyorsabban, komfortosabban végezné el a feladatot.

Az a gyermek vagy fiatal felnőtt lesz a társadalom számára elfogadható – azzal lehet menni nyaralni, barátokhoz, színházba stb. – aki birtokában van a társadalom által elvárt viselkedési formáknak. Ez az önállóság, helyes viselkedés az elfogadás szempontjából talán fontosabb, mint hogy ismerje a színeket, vagy tud-e számolni.

Az a gyermek, aki korai életszakaszú kellő alkalmat és segítséget kap, hagyják és elismerik próbálkozásait, felnőttként is természetesen tesz azért, hogy önmaga és környezete élete jobb legyen.

Az óvodának tehát alapozó szerepe van e téren. Az önállóság bizonyos területei nemcsak a gyermek életkorától függnnek, hanem fiziológiai érettségétől (pl. szobatisztaság), mozgásos ügyességétől (pl. öltözés), s nem utolsósorban értelmi állapotától.

A túl bonyolult, a gyermek pillanatnyi képességeit meghaladó feladat sikertelenséghez, elbizonytalanodáshoz vezet. Elbátortalanítja a gyermeket, ezért fontos, hogy a gyermekek apró lépésekben, rövid gesztussal kísért utasításokat, illetve utánpótlás alapján tanuljanak.

9.2. Önkiszolgálásra nevelés feladatai

9.2.1. Étkezési szokások terén

- kanalazás megtanítása (merítés, szájhoz vitel, az étel megrágása, nyelés),
- a poharazás: a pohár felemelése, kortyolás, nyelés, a pohár letétele,
- a szalvéta használata,
- a villával való ismerkedés (felszúrás vagy merítés),
- kérés, megköszönés,
- ügyesebb gyermekeknél az ételből való szedés,
- a rágás megtanítása,
- a helyes tempó elsajátíttatása,
- kenyér vagy kifli fogása, leharapás a kenyér és a rajta lévő feltét elfogyasztása,
- a terítés folyamatának megismerése (pl. szék, tányér, kanál, pohár, szalvéta egymáshoz rendelése). Az étel és a hozzávaló eszközök felismerése,
- étkezés utáni teremrendezésben közreműködés.

9.2.2. Tisztálkodás terén

- a vízcsap kinyitása, elzárása,
- szappan használat, utána kézöblítés,
- a saját törülköző felismerése,
- a kéz, arc szárazra törlése segítséggel,
- önálló kéz- és arcmosás,
- fogmosásnál együttműködés (száraz, majd neves fogkefe, fogkrémes fogkefe elfogadása, szájöblítés megtanítása) önálló fogmosás,
- a fésülés tűrése, önálló próbálkozás,
- igény a tiszta, ápoltság külsőre,
- étkezés előtti, utáni, bizonyos munkafolyamatok (pl. festés) utáni kézmosás igényének felkeltése,
- orrfújás megtanítása, zsebkendő használatának igénye, a piszkos zsebkendő szemétként dobása.

9.2.3. Szobatisztaságra nevelés terén

- rendszeres ültetés mellett a szükséglet megfigyelése,
- a jelzés megtanítása (utánjelzés majd mutató, hangadás stb.),
- WC, vagy bili és a szükséglet elvégzése közti kapcsolat felismertetése,
- kérdésre jelezze szükségletét,
- önmagától jelzi szükségletét, képes visszatartani addig, míg a WC-re ér,
- a biliről a gyermek WC-re szoktatása,
- fiúk állva pisiltetésének megtanítása,
- WC papír használata segítségével
- „baleset” jelzése
- a WC használatához szükséges ruhadarabok le-, felhúzása,
- WC használat utáni kézmosás megtanítása,
- ajtónyitás – csukás megtanítása.

9.2.4. Öltözés, vetkőzés terén

- együttműködés az öltözésnél, vetkőzésnél,
- sapka, sál levétele,
- zipzár lehúzása,
- egyszerű ruhadarabok levétele (cipő, zokni, nadrág stb.),
- vetkőzésnél kis segítségnyújtás (kigombolás, cipőfűző meglazítása stb.),
- egyszerű ruhadarabok felvétele, pl. sapka, bugyi stb.,
- kis segítséggel öltözés (ruha elejének megmutatása, jobb-bal oldalnál segítség, befűzés, gombolás stb.),
- bizonyos ruhadarabok teljesen önálló felvétele.

9.2.5. Önálló munkafeladatok végzése terén

- saját hely felismerése (öltözőben, étkezésnél, alvásnál stb.),
- székek helyre rakása,
- játékok közös elrakása,
- szőnyeg feltekerése (pl. mozgásfoglalkozáshoz),
- közös teremrendezés,
- eszközök bevitele, kiosztása,
- egyszerű tárgyak kivitele (pl. konyhába),
- egyszerű üzenet közvetítése óvodán belül,
- társak segítése,
- asztal letörlése,
- szemét összeszedése,
- székek felrakása,
- saját ruhadarabok, eszközök felismerése, elrakása,
- közös ágyazás, ágynemű, ágyak elrakása,
- lépcsőn járás.

9.3. Mozgásfejlesztés foglalkozás

Ez a foglalkozás a nagymozgások kialakítását, begyakorlását, korrigálását, az egyensúly érzékelés és testséma fejlődését, a mozgás, az utánzókézség fejlődését szolgáló foglalkozási forma.

Formája: Csoportos vagy mikrocsoportos

Ideje: Naponta

Célja:

- a motoros tanulás elősegítése,
- az alapmozgások kialakítása, korrigálása, az értelmes, célirányos mozgás kialakítása,
- a biztos egyensúly kialakítása,
- ügyesség, állóképesség, erő fejlesztése,
- a teljesítőképesség növelése,
- a mozgásos gátlás oldása,
- az utánzókézség fejlesztése,
- a testséma fejlesztése,
- a légzéstechnika javítása,
- a ritmusérzék fejlesztése,
- a szervezet sokoldalú, harmonikus, arányos fejlődésének biztosítása, az egészség megőrzése,
- a figyelem, emlékezet, beszéd, mozgás összekapcsolása,
- a szenzomotoros ismeretszerzés lehetőségeinek javítása,
- a mozgáskoordináció fejlesztése,
- a téri tájékozódás fejlesztése.

9.3.1. A mozgásfejlesztés feladata

Az óvodáskorú gyermekre a cselekvésbeágyazott gondolkodás jellemző, tehát a mozgásos tanulásnak – melyhez az érés is természetesen hozzájárul – óriási a jelentősége.

Mivel gyermekeink fogékonyak a szenzoros-motoros közlésre, tanulásuk alapja a szemléletes, cselekvéses tanulás, ehhez állandó vezetésre, megerősítésre van szükség a sok-sok gyakorláson túl.

9.3.2. Az óvodai mozgásnevelés feladata

- fejlessze az erőt, ügyességet, gyorsaságot, állóképességet,
- fejlessze a biztos egyensúly kialakítását,
- növelje a teljesítőképességet,
- javítsa a hibás, összerendezetlen mozgásokat,
- megtanítani a gyermekeket a különböző helyzetekben való értelmes cselekvésre, célirányos mozgásra,
- fejlessze az utánzókézséget.

Első lépés a passzív mozgásindítás (passzív tornáztatás). Eleinte sok ringató, gurítós játékot játszunk, amely a feszültség oldását segíti, és az érzelmi nevelés szempontjából is nagy jelentőségű. Ezután a gyermeki mozgásfejlődés állomásainak megfelelő alapmozgások kialakítására, gyakorlására térünk át, majd az alapmozgásokból állítunk össze mozgássorokat. Ezekkel párhuzamosan sok gesztussal kísért mondókat tanulnak.

A mozgásfejlesztés területei

- játékos utánzó gyakorlatok,
- alapmozgások kialakítása, korrigálása, gyakorlása,
- mozgásos játékok.

Elvárások az óvodáskor végén

- alakuljon ki a természetes mozgásigény,
- örömmel, szívesen mozogjanak,
- tudjanak mozgást utánozni,
- alkalmazkodjanak a foglalkozások rendjéhez,
- értsek az egyszerű verbális utasítást,
- az alapmozgásokban szerezzenek jártasságot,
- lépcsőn kapaszkodva, váltott lábbal közlekedjenek,
- biztosan mozogjanak tornaszeren, játszótéri játékokon,
- tudjanak rövid ideig figyelni a felnőltre és egymásra,
- elemi szabályokat ismerjenek, tartsanak be.

9.4. Anyanyelv- és kommunikációfejlesztés

A kommunikációs készség fejlesztését, a közvetlen környezet megismerését segítő foglalkozási forma.

Formája: csoportos, egyéni, esetleg mikrocsoportos

Ideje: naponta

Célja:

- a gyermek beszéd iránti érdeklődésének felkeltése, utánzóképeség fejlesztése; kommunikációs igény felébresztése, ösztönzése,
- a verbális kommunikáció gazdagítása, a jelzések differenciálása,
- a beszédszervek ügyesítése,
- a beszéd indítása, a passzív illetve aktív szókinccs bővítése,
- a hallási figyelem, hallási diszkriminációs képesség fejlesztése,
- a grammatikai rendszer kiépítése,
- a közvetlen környezet tárgyai, élővilága, cselekvései, történéseiről tapasztalatok, ismeretek szerzése,
- a kognitív funkciók, a figyelem, az emlékezet fejlesztése.

9.5. Az anyanyelv- és kommunikáció fejlesztés foglalkozás feladata

A beszédfejlesztés jelen van a gyermek egésznapos tevékenységében, tehát nem tekinthető egyetlen foglalkozás megvalósítandó feladatának. A beszéd fejlesztése szorosan kapcsolódik a mentális képességek, a szocializáció, a mozgás és játék fejlesztéséhez, mintegy összefonódik ezekkel.

A megkésett mozgásfejlődés hátráltatja a beszéd fejlődését. Megzavarja azt a folyamatot, amelyben a gyermek közvetlen közlelről ismerkedik meg a környezettel, gátolja a képzetek kialakulását és érezteti hatását az artikulációban, amely a beszédszervi mozgások magasabb fokú koordináltságát igényli.

A verbális fejlesztés nemcsak célként, hanem eszközként is megjelenik a megismerési folyamatban, ezért az értelmi fejlődésükben középsúlyosan sérült gyermekeket nevelő

óvodákban szorosan összekapcsolódva, egymást kiegészítve, egy foglalkozáson belül szerepel a beszédfejlesztés és környezetismeret, vagyis az anyanyelvi fejlesztés.

A környezet megismerésének feladata, hogy a gyermekek képességeikhez mérten minél több tapasztalatot szerezzenek (bekapcsolva a mozgást és a különböző érzékszerveket) az őket körülölelő természeti és társadalmi környezetből. Ehhez inspiráló, segítő, megértő, befogadó környezet kell.

Speciális feladatok

- az érdeklődés felkeltése,
- a kérdés, kijelentés rövid, egyszerű megfogalmazása,
- nonverbális elemek támogató alkalmazása,
- a beszédmegértés fejlesztése,
- az otthonról hozott közlési formákra támaszkodás,
- az ismeretek tevékenységbe ágyazott nyújtása,
- a környezet megismerése érdekében a kognitív funkciók célzott fejlesztése az észlelése (látás, tapintás, szaglás, hallás, ízlelés),
- a figyelem, a megfigyelőképesség, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése,
- a figyelem tartósságának, terjedelmének, akaratlagosságának növelése,
- a gondolkodás és a nyelv fejlesztésének összekapcsolása.

Témakörök a környezet megismerésére

- óvodások lettünk:
 - nevek, jelek, felnőttek neve
 - tájékozódás az óvoda helyiségeiben
 - saját név, jel tudatosítása
- testünk:
 - tájékozódás saját testen
 - főbb testrészek felismerése és megnevezése
 - az arc részei, érzékszervek
- a család:
 - a család tagjainak felismerése, megnevezése
 - a szülők, testvérek munkája
 - a család otthoni tevékenysége
- az őszi:
 - az őszi természet megfigyelése (gyűjtés)
 - őszi időjárás
 - őszi gyümölcsök (befőzés)
 - őszi zöldségek
 - őszi öltözködés, testséma fejlesztés
- a téli:
 - téli természet megfigyelése, téli örömök
 - téli időjárás
 - téli öltözködés, testséma fejlesztés
 - téli ünnepek (Mikulás, Karácsony, Farsang)
- a tavaszi:
 - tavaszi természet megfigyelése (növényültetés)
 - tavaszi időjárás
 - tavaszi virágok, gyümölcsök, zöldségek

- tavaszi öltözködés, testséma fejlesztés
- tavaszi ünnep: Húsvét, Anyák Napja
- az óvoda helyiségei, hozzájuk kapcsolódó tevékenységek:
 - csoportszoba– játék a játékeszközökkel
 - fürdőszoba– fürdés, mosakodás
 - konyha- terítés, főzés, mosogatás
 - udvar– játék az udvari játékokkal
- a közlekedés:
 - járművek felismerése
 - közlekedés a járműveken
 - helyes viselkedés a járműveken
 - elemi közlekedési szabályok elsajátítása
- az állatok:
 - ház körül élő állatok
 - állatkertben és vadon élő állatok
- játékok:
 - szobai játékok
 - játékok a játszótéren
- személyi adatok:
 - saját név, életkor, lakcím
 - családtagok nevei, szülők foglalkozása

A felsorolt témakörök feldolgozása projekt módszerrel történik.

9.6. A beszédfunkciók fejlesztése és korrekciója

Az óvadás gyermekekkel közvetlen, egyértelmű, nyílt kommunikációt folytatunk a gyermekszemélyiség tiszteletét mindig szem előtt tartva. Tudatosan ösztönözzük és fejlesztjük a gyermekek egyéni és egymás közötti kommunikációját. A nem beszélőgyermekek kommunikációját speciális módszerekkel támogatjuk. A beszédfejlesztés egyéni és csoportos formában zajlik. Természetesen egy-egy gyermek sérülésének súlyossága, milyensége nagymértékben meghatározhatja a vele való foglalkozás formáját. A beszédfejlesztés bizonyos elemeit csak egyéni foglalkozás keretében lehet jól begyakorolni. Ebben a munkában elengedhetetlen a logopédus aktív közreműködése.

Fontos tudni, hogy az aktív beszéd elsajátításának alapja a nonverbális és verbális kommunikáció elemeinek egymásra épülése, ezek tudatos fejlesztése, a kommunikációs igény felkeltése. Vannak olyan gyerekek, akik egyáltalán nem figyelnek a beszédre, nehezen értelmezik a közléseket, nemegyszer saját nevükre sem figyelnek fel. Mindezért a beszédfejlesztő munka igen fontos lépése a kommunikációs igény felkeltése, a hallásfigyelem fejlesztése, amit a következők segítenek:

- a gyermek aktivizálása, motiválása ritmus, dal segítségével,
- állathangok, állatmozgások utánzása,
- az akusztikus figyelem felkeltése, hosszú-rövid, gyors-lassú, magas-mély hangok megkülönböztetése,
- felszólítások, felkiáltások élénk gesztussal, mimikával való kísérése,
- a beszédszervek ügyesítése tornáztatással, játékos gyakorlatokkal (a beszédszervek passzív tornáztatása, ajak-, nyelv-, fúvó-, légző gyakorlatok),
- a beszéd indítása, a passzív és aktív szókinccs bővítése, játékos formában ismerkedés a tárgyakkal, ezek beépítése a szókinccsbe,

- a tárgyak mellett a képek megnevezése, mondatalkotás segítése.

9.7. A foglalkozások időtartama

Az év folyamán változik, hiszen ahogy növekszik a gyermekek figyelme, koncentrációkészsége, egyre hosszabb ideig lehet velük együtt dolgozni. Kezdetben 5-10, később 20-30 percesek lehetnek ezek.

9.8. A foglalkozások felépítése

Minden anyanyelvi foglalkozás azonos rítus szerint zajlik. A bevezető részben a gyermekek gyakorolják nevüket, jelüket, egymás nevét. Beszélgetés keretében számba veszik a hiányzókat. Az időjárás megfigyelés is a mindennapi feladatok közé tartozik. A megfigyeltet minden alkalommal képekkel (szimbólumokkal) rögzítik. A fő részben az adott témakör feldolgozása történik, amely hetente változnak. A témakörök mélységének feldolgozását az adott csoport fejlettségi szintje határozza meg. A befejező részben az értékelés zajlik, de a gyermekeknek a foglalkozás egész ideje alatt folyamatos visszajelzést kell kapniuk.

9.9. Az értelmileg akadályozott gyermekek beszéde az óvodáskor végén

Általános követelményeket nem lehet meghatározni, hiszen a gyermekek fejlődésbeli sajátosságai, jellemzői nagymértékben meghatározzák a fejlesztés menetét, eredményeit. Egy részük az óvodai évek végére megtanítható szavakban, egyszerű mondatokban beszélni. Közlésük azonban a különféle artikulációs hibák miatt nehezen érthető.

Vannak, akiknél később indul a beszédfejlődés, szavakban, szótöredékekben beszélnek. Egy kis részük pedig ugyan eljut a beszédmegértés bizonyos szintjére, szituációhoz kötötten viszonylag jól érti a közléseket, kérdéseket, utasításokat, de szavakat még nem mond, csak hangokat hangoztat.

10. Játékra nevelés

Adekvát játékhasználatot megtanító, a fantáziát, az elemi kreativitást fejlesztő foglalkozás.

Formája: mikrocsoportos, csoportos, esetleg egyéni

Ideje: heti 2 – 3 alkalommal

Célja:

- a játékkedv felkeltése,
- az adekvát játékhasználat megtanítása,
- az egymás melletti tevékenység támogatása,
- az együttes játék örömeinek felfedeztetése,
- elemi szerepjátékok, a konstruálás megtanítása,
- a mozgás, a megfigyelőképesség, a figyelem, az emlékezet, a beszéd, a képzelet fejlesztése,
- a különböző minőségű, színű, formájú, nagyságú anyagok segítségével ismeretnyújtás a környezet tárgyairól,
- népi játékok, mondókák, énekes játékok segítségével elemi szabályok megtanítása, a zenei hallás, a ritmusérzék fejlesztése,
- a játéktevékenység örömforrásának biztosítása,

- az önálló, elmélyült, kitartó játék segítése,
- a mintakövetés, modellkövetés, az interakció támogatása.

10.1. A játékra nevelés feladata

- mozgásos játékok játszása
- finommotorikát fejlesztő játékok elsajátítása
- játék a szabadban
- a megismerő tevékenységet fejlesztő játékok kezdeményezése

10.2. Játékos fejlesztés módjai

10.2.1. Finommotorikát fejlesztő játékok

- ki-be pakolás,
- válogatás, csoportosítás,
- építés vízszintesen,
- építés függőlegesen,
- építés különböző formájú, anyagú, nagyságú elemekből,
- építés minta után,
- illesztés,
- fűzés,
- ujjak ügyesítése mondókákkal, mesékkel.

10.2.2. A megismerő tevékenységet fejlesztő játékok

- képes lottó,
- szétvágott képek összeillesztése,
- hasonlóság, különbség észrevételét segítő játékok,
- memori,
- képtörténet kirakása,
- sorozatok,
- hallási differenciálást fejlesztő játékok,
- tájékozódás a hang alapján,
- tárgyak felismerése tapintás útján.

10.2.3. Mozgásos játékok

- köralakítás,
- körbejárás,
- párválasztás,
- körjátékok,
- páros játékok,
- menetelés, vonatozás, sétálás,
- egyensúlyozó játékok,
- célbafutás,
- egyszerű tánclemek.

10.2.4. Játék a szabadban

- homokozás,
- hintázás,

- csúszdázás,
- mászókézés,
- pancsolás,
- labdagurítás, eldobás, elkapás,
- futkározás,
- ugrálás,
- körjáték a szabadban,
- hógolyózás, szánkózás, csúszkálás,
- húzás, tolás,
- kerékpározás, rollerezés,
- építés.

10.2.5. Szerepjáték elemei

- babaringatás, etetés, altatás, sétáltatás, öltöztetés,
- autótologatás, szállítás, garázsépítés, közlekedési szőnyegen közlekedés,
- utazás,
- orvos, beteg,
- fodrász,
- főzés,
- takarítás,
- boltos,
- mese dramatizálása.

10.2.6. Barkácsolás

- felnőttekkel közösen,
- ismerkedés a bábokkal.

10.3. A játékeszközök kiválasztásának szempontjai

- a gyermek fejlettségi szintje,
- az adott feladat,
- az esztétikum,
- tartósság, könnyen tisztíthatóság,
- ne veszélyeztesse a gyermek testi épségét,
- legyen választási lehetőség,
- legyen a játék a gyermek számára könnyen elérhető,
- legyen a játéknak állandó helye,
- lehetőleg fejlesztő jellegű legyen,
- megfelelő számban álljon a csoport rendelkezésére.

10.4. Elvárások az óvodáskor végén

- ismerjék az alapvető játékokat,
- legyenek képesek rövid ideig adekváтан játszani,
- válasszanak maguknak eszközt, használat után tegyék helyre,
- tanulják meg elkérni a játékot, tudjanak várni
- tudjanak egyszerű építményt konstruálni,
- a szerepjátékok elemi jelenjenek meg játékaiban,
- ismerjenek dalos játékokat, kapcsolódjanak be a körjátékokba,
- legyenek képesek rövid ideig együtt játszani,

- ismerjék a játszótéri játékokat, használják azokat rendeltetésszerűen,
- ha kell, játékokat kísérik beszéddel,
- a tanult játékokat próbálják továbbfejleszteni.

11. Vizuomotoros fejlesztés

A finommotorika fejlesztését, a kéz ügyesítését, a gyerekek ábrázoló készségét fejlesztő foglalkozás.

Formája: mikrocsoportos, egyéni

Ideje: heti 3 foglalkozás

Célja:

- kéz és ujjak ügyesítése, mozgékonyáguk fokozása
- a kéz izomerejének szabályozása
- a célirányos kézmozgások kialakítása
- a szem és kéz közti koordináció kialakítása
- az ujjak tapintásérzetének fokozása
- a csukló, az ujjak laza mozgatása
- a látás – tapintás – mozgásérzet együttes szabályozása
- a dominancia kialakításának segítése
- a testséma fejlesztés
- az ábrázoló kedv felkeltése
- az ábrázolás eszközeinek, a különböző technikáknak megismertetése
- a helyes ceruzafogás kialakítása
- a figyelem, az emlékezet, az ügyesség fejlesztése
- a téri tájékozódás fejlesztése
- az analízis, szintetizáló készség kialakítása
- egyszerű ok – okozati összefüggések felismertetése
- a beszédkészség fejlesztése
- alapszínek és egyszerű formák megismertetése.

11.1. A vizuomotoros készség fejlesztésének feladatai

E foglalkozás kettős feladatot lát el:

- alkalmassá teszi a gyermeket egyre pontosabb célzott manipulálásra,
- az ábrázoló kedvet igyekszik felkelteni, támogatja a gyermek önkifejezését.

Olyan tanulási helyzetet kell létrehozni, ahol az ingerek sokoldalú felvétele, szelekciója biztosított. Fejlesztő játékok, eszközök kiválasztásával törekedni kell a pontos megfigyelésre, megtanítani a tárgyak fixálását. Megismerik a különböző eszközök fogását, elengedését, osztályozását színek, formák, nagyság, súly alapján. Megtanulják a tárgyakat megkülönböztetni tapintással. Ismerkednek a pontos illesztéssel. Azonos tárgyakat csoportosítanak, különbségeket vesznek észre.

Párosítanak, ritmikus sort alkotnak. Megismerik a sor-alkotást, felismerik a hiányt, megtanulnak pontosan célozni, az alakállandóság fejlesztését segítik a tapintásos gyakorlatok, az azonos tárgyak válogatása illetve az egyszerű mértani formák osztályozása, puzzle játékok, mozaik elemeinek összeillesztése. Fejlesztik a vizuális megfigyelő képességet, a lényeges jegyek felismerésének képességét.

Ujgtornával ügyesednek a kéz ujjai. Az önkiszolgálási feladatok végrehajtása, az egyszerű munkatevékenységek is alkalmat adnak a gyakorlásra. Mindezek a tevékenységek, játékok, a játékra nevelés foglalkozáson, az egyéni fejlesztésnél, - természetesen más formában - is megjelennek.

A szem – kéz koordináció, az alak – háttér differenciáló képesség, az alakkonstancia, a testséma fejlesztés, az ujjak és kéz ügyesítése mellett a gyermek ábrázolóképességét is fejlesztik. Különböző anyagok, technikák megismertetésével, együttes tevékenységgel teszik őket alkalmassá arra, hogy örömeiket, élményeiket rajzzal, festéssel, mintázással is ki tudják fejezni.

11.2. Az ábrázolás, alakítás fejlesztésének lehetőségei

Mintázás

- homok: formázás, építés, formakitöltés
- víz: töltögetés

- gyurma: lapítás, sodrás, gömbölyítés, formálás
- agyag: formálás

Festés

- kézzel: tenyérrel, öt ujjal, ököllel, egy ujjal
- eszközzel: szivacsos flakonnal, szivacs-ecsettel, vastag ecsettel

Nyomdázás

- szivaccsal
- dugóval
- terményekkel
- játéknymoddával

Papírmunkák

- gyűrítés
- tépés
- sodrás
- ragasztás

Rajzolás

- vastag zsírkrétával
- vastag színessel
- grafit ceruzával.

Vegyes technikák

A felsorolt technikákkal és eszközökkel dolgozhatnak különböző nagyságú, minőségű, térbeli elhelyezésű anyagokon (papír, üveg, tükör, fólia, paraván, tábla, fa, textil stb.). A munka során fontos, hogy ügyeljenek a helyes irányra és a gyermekekkel is igyekezzenek megtanítani a balról – jobbra és a fentről – lefelé haladást.

11.3. Elvárások az óvodáskor végén

- tudjon rövid ideig helyhez kötötten tevékenykedni,

- alakuljon ki kétujjas fogása,
- tudjon pontosan illeszteni,
- alakuljon ki a megközelítőleg helyes ceruzafogása,
- tartsa be a papírhátart,
- szívesen ábrázoljon,
- rajzában jelenjen meg a kezdeti emberalak ábrázolás,
- használja az ábrázolás-foglalkozáson megismert eszközöket,
- rajzában alakuljon ki a helyes nyomaték,
- tudjon egyszerű ábrát, ritmikus sort kirakni,
- munkájában balról – jobbra haladjon,
- alakuljon ki kezessége, testsémája

12.Zenei nevelés alapjai

Ez a foglalkozás lehetőséget nyújt a zene, a ritmus személyiségformáló szerepének megalapozására.

Formája csoportos, mikrocsoportos, egyéni

Ideje: heti 2 alkalommal

Célja:

- a zenei érdeklődés felkeltése,
- a környezet hangjainak felismerése, differenciálása,
- utánzásra késztetés,
- a ritmusérzék fejlesztése,
- a gyermek érzelmi életének alakítása, a gátlások oldása,
- a zenei hallás fejlesztése,
- hangulatkeltés, motiválás,
- a beszéd, mozgás, zene, játék összekapcsolása, egymás hatásának erősítése,
- a nagyon egyszerű népi mondókák, versek, énekek megtanítása,
- a zenehallgatás megszerettetése,
- a csend, a zörejek, a zene szerepének értékelése.

Az értelmileg akadályozott gyermek életét végigkíséri a zene. A zene megnyugtató, elringató, figyelemfelkeltő, motiváló szereppel bír. Az a gyermek, aki a születése pillanatától élvezzi az édesanyja megnyugtató beszédét, halk énekét, aki megtapasztalja a csend jelentőségét –és nem állandóan szóló rádió, TV háttérzaja mellett él – igényli a zenét, illetve később maga is szívesen énekel. Ezért fontos, hogy tudatosan építse ki a felnőtt közösség azt a légkört, ahol a zenének is szerepe van.

Már a zörejek fontos szerepet játszanak a gyermek ismeretszerző folyamatában. A többször ismétlődő zörejangokból mozgásokra, eseményekre tud következtetni (megérkezett valaki, ebédelünk, stb.) Maguk is keltenek zörejeket játékaik során. A felnőtt felhívja a figyelmet a környezetben keletkezett váratlan zörejekre (mentő, autó, útfűrés, telefoncsörgés, stb.). A beszéd és a zene szoros kapcsolatban van. A beszéd tempója, a ritmus, a hanglejtés, a hanghordozás, a hangmagasság más-más jelzéssel bír a gyermek számára. Érzelmi hatása különös jelentőséggel bír.

A kisgyermeket zenei hangok tömege veszi körül, ebből az értelmileg akadályozott óvodás gyermek életében az ének játszik jelentős szerepet.

A hangszer is szerepet kaphat, mert élményt jelent a gyermeknek a felnőtt furulyázása, gitározása, sőt ő maga is megismerkedik a különböző hangszerekkel, azonban az énekhang közvetlen személyes kapcsolatot teremtő játékot, mozgást kísérő szerepe nagyobb. Az egyszerű mondókák, dalok a magyar beszéd hanglegjtését, ritmusát pontosan követik. A dalokat elsősorban a magyar népdal-kincsből válogatják. A dalok szolgálhatják a hangulatkeltést, zenehallgatásként énekelhetnek. Ilyenkor a szöveg is érdekes lehet, míg máskor a szöveg jelentéktelen. Az óvodában alkalmazott mondókák, énekek hangsúlya, lüktetése, ritmusa, szövege, hanglegjtése, dallama, mozgásossága egyaránt jelentőséggel bír.

A dalokat először a felnőtt éneklő, a gyermek figyel, vele örül, újra és újra kéri. Tehát egy-egy mondóka vagy dal önmagában is öröm, de igazi örömet a sokszori ismétlés ad. Fokozza a gyermek érdeklődését, a szép, tiszta felnőtt éneklés, a tempóváltoztatás, a halkabb, hangosabb előadásmód. A pedagógus mimikája, gesztusai esetleg bábok alkalmazása fokozhatja a hatást.

12.1. A zenei nevelés helye a gyógypedagógiai óvodákban

A felnőtt minden olyan alkalommal énekelhet, amikor a gyermekek jó közérzettel tevékenykednek, szabadon játszanak. Tehát nem csupán a kötött foglalkozáson. Használhatja motiválásként a gyermek megnyugtatóására, akár jutalmazhat is vele. Az éneklés a felnőtt és gyermek közötti személyes kapcsolatot elmélyíti, közös örömszerzés forrása.

Az értelmileg akadályozott óvodás gyermekek életében a hőcölő, lovagoltató énekek, mondókák fordulnak elő gyakran. Ezeknél a dal, a mondóka lüktetését mindig mozgás kíséri. A gyermekek nem értik a dalok mondanivalóját, de érzik ritmusát, élvezik dallamát, tempóját, a keletkező feszültséget. A gyakorlások, ismétlések során várják a „csattanót”. Ezeknél a játékos együttléteknél a testi kapcsolat is fontos. A gyermek képzelete fejlődésével ő is utánozza a felnőttet, eljátssza babával, társaival az ismert dalt.

A mindennapok során számtalan mód nyílik az éneklésre. A motiváción túl meséskönyv nézegetésekor körjáték játszásánál, altatásnál énekelhet a pedagógus. Ilyenkor csak egy-két ismétlést alkalmaz, addig énekel, míg a gyermekek figyelik az énekszót. Az élő zenén, az énekhangokon túl hangszerek is szerepelnek az óvodában.

A felnőtt hangszeres játéknak hallgatásán túl maguk is megszólaltatnak hangszereket, a közös éneklést egyenletes lüktetéssel kísérik, tapsolnak, dobolnak, körbe járnak a dalra. A gyermekek a kedvenc énekeket, mondókákat megpróbálják énekelni, dúdolni, imitálni. Sokszor csak a dallam foszlányai ismerhetők fel és a dalt kísérő mozdulat mutatásával jelzi a gyermek, mit szeretne hallani. Bár hangsúlyoztuk, hogy a Kodály-módszernek megfelelő egyszerű, kis hangterjedelmű dalokat alkalmazzák elsősorban, azonban a speciális nevelési szükségletű gyermekeknél, ha az utánzásra készítés a cél, alkalmazhatók a jól mutogatható, bonyolultabb dalok is. Itt a cél nem a pontos intonáció, hanem a mozgás utánzása.

A sérült gyermekek beszédfejlesztésénél is fontosak a mondókák, énekek. Sokszor ezek kulcsszavai jelentik a gyermekek első önálló szavait is. A ritmusfejlesztés során az egyenletes lüktetésen túl érzékeltetik a gyors és lassú ritmust, a magas és mély hangokat. Az óvodások szívesen énekelnek, sok mondókát ismernek, képesek a dallam alapján felismerni kedvenc dalaikat, szívesen vesznek részt mozgásos, énekes játékokban.

Feltétlenül indokolt a zenei nevelésre nagyobb hangsúlyt fektetni harmonikus személyiségfejlődésük, életük teljesebbé tétele érdekében.

12.2. Elvárások az óvodáskor végére

- ismerjék fel a tanult énekeket,
- szívesen vegyenek részt dalos játékokban,
- szívesen énekeljenek,
- tudjanak egyenletes lüktetéssel kíséni egyszerű dobbal,
- ismerjék a hangszereket.

13. Egyéni fejlesztés

Óvodánk minden gyermeke- sajátos nevelési igényéből adódóan- kiemelt figyelmet kap. Minden kisgyermek részesül egyéni fejlesztésben. E gyógypedagógiai tevékenység az egyes gyermek igényeitől függő eljárások alkalmazását teszi szükségessé. A fejlesztés gyógypedagógiai kompetencia, alapja a szakértői bizottság szakvéleménye.

13.1. Célja, feladatai

- a mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékoságból, több fogyatékoság előfordulása esetén halmozottan fogyatékoságból, autizmus spektrum zavarból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók kompenzálása vagy helyreállítása, a meglévő ép funkciók bevonásával,
- a különféle funkciók egyensúlyának kialakítása,
- a szükséges speciális eszközök elfogadtatása a használatuk megtanítása,
- az egyéni sikereket segítő tulajdonságok, funkciók fejlesztése,
- az egyes területeken kimagasló képességeket mutató gyermek támogatása.

13.2. Az egyéni fejlesztő tevékenységet meghatározó tényezők

- a fogyatékoság típusa, súlyossága,
- a fogyatékoság kialakulásának, diagnosztizálásának és a speciális ellátás megkezdésének az ideje,
- a gyermek életkora pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei,
- képességei, kialakult készségei,
- kognitív funkciói, meglévő ismeretei,
- családi háttere.

A fejlesztés magában foglalja a vizuális, akusztikus, taktilis mozgásos észlelés folyamatait, a motoros képességeket, a beszéd- és a nyelvi készségek és az értelmi képességek fejlesztését. Halmozottan fogyatékos gyermek esetén a megállapított fogyatékoságok mindegyikére tekintettel kell lenni. A különleges bánásmódot igénylő gyermekek számára a törvényi szabályozóknak megfelelően személyre szabott fejlesztési tervet dolgozunk ki. A tehetséggondozás, felzárkóztatás feladatait egyaránt fontosnak tartjuk. Törekszünk az egyéni bánásmód megvalósítására. Az egyéni fejlesztés céljait és feladatait a gyermekek fejlesztésére vonatkozó általános célrendszer figyelembevételével fogalmazzuk meg a szakértői bizottság szakvéleménye alapján.

A fejlesztés szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert, a környezet kialakítását minden esetben a gyermekek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

14. Az óvodai nevelés eredményessége, ellenőrzés, értékelés

14.1. A gyermek fejlődési ütemének ellenőrzése, értékelése

A gyermekek képességeinek, tudásának alakulását az életkorhoz és értelmi képességekhez igazodó feladatok, eszközök biztosításával, alkalmazásával követjük nyomon. Az egyes értékelési módokat tudatosan és szakszerűen tervezzük és használjuk. Következtetéseink az egyéni és a csoportos fejlesztés alapjául szolgálnak. Szükség esetén saját gyakorlatunkat is módosítjuk.

Munkánkra jellemző a folyamat ellenőrzés. Tevékenységünket megtervezzük, a tervek szerint végezzük, az eredményeket elemezzük, értékeljük. A szülő folyamatos tájékoztatást kap, a napi beszélgetések, a szülői értekezletek, a fogadóórák, a gyermekek kiállított munkái, illetve a nyílt nap során győződhet meg gyermeke fejlődéséről.

A tanköteles gyermekek a szakértői bizottság vizsgálatán vesznek részt. A bizottság véleménye, a gyermekkel foglalkozó gyógypedagógus és a szülő véleménye alapján kezdi meg a gyermek tanulmányait a bizottság által javasolt általános iskolában. A foglalkozások rendszerének kialakítását a szakvélemény és a pedagógiai vizsgálatok alapján kialakított fejlettségi szint határozza meg. A fejlesztés folyamatában a gyermek fejlődéséről állandó visszajelzést a pedagógiai megfigyelés és a vizsgálat biztosítja.

14.1.1. Vizsgálatok

Szakvélemény

A területileg illetékes Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottságának a vizsgálata: komplex gyógypedagógiai, pszichológiai, orvos vizsgálat. Kijelölő vélemény alapján kerülnek a gyermekek óvodánkba.

Pedagógiai vizsgálatok

- Anamnézis: A fejlesztés kezdetén a gyermek szüleivel anamnézist veszünk fel egy kötetlen beszélgetés keretében.
- Pedagógiai megfigyelés, jellemzés: A fejlesztés elején egy hónapos megfigyelési időszak következik, mely alapján elkészítjük a pedagógiai jellemzést. Rendszeressége a továbbiakban: minden fejlesztési év végén, valamint szakértői vélemény kérésére.
- Emberrajz: Verbális utasításra történő rajztevékenység, amely során megfigyeljük a gyermek adekvát eszközhasználatát, papírhátár tartását, dominanciáját, ceruzafogását, nyomatékát, szem- kézkoordinációját, ábrázolási késztetését.
- Strassmeier fejlődési skála: A gyermekek képességszintjét ezzel a diagnosztikai eszközzel mérjük fel szeptember és június hónapban. Grafikus formában jelenít meg a gyermekek képességeit a különböző területeken. Profil lapon regisztrálva jól látható, mely területen van elmaradása az óvodásnak. A grafikonon jól nyomon követhető a gyermek teljesítményének területenként fejlődése, esetleg stagnálása, vagy éppen romlása.
- TARC-módszer: A diagnosztikához használjuk még a TARC-módszert is. Egy rövid kérdőíves felmérő eljárás, mely a gyermekek négy képességterületéről igyekszik egy képet alkotni. A felmérő rendszer lehetővé teszi a megfigyelhető viselkedésmódok gyors megragadását és rögzítését. A teszt az egyéni fejlettségi szint nyomon követésére alkalmas. A megfigyelt területek a mindennapos, a motoros, a kommunikáció és a szociális készségeket öleli fel. A mérőeljárással feltárt képességek ábrázolása profillapon

történik. A bemeneti és kimeneti mérések eredményeit egy profillapon különböző színnel jelöljük.

Ezt figyelembe véve készíthetjük el az egyénre szabott fejlesztési tervet. A gyermekek képességszintjét ezzel a diagnosztikai eszközökkel mérjük fel szeptember és június hónapban.

- Fejlesztési terv: Az egyén képesség struktúrájának ismeretében egyénileg állítjuk össze.

14.1.2. Kontroll vizsgálat

- Gyógypedagógiai értékelő lap: A gyógypedagógusok félévkor töltik ki a gyermekről a folyamatos pedagógiai megfigyelés alapján. A szülők tájékoztatására szolgál.

15.A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

A nevelés az emberi személyiség fejlesztésére irányuló tevékenység. Óvodásaink személyiségfejlődését akadályozza a maradandó agyi károsodás, a tartós testi-lelki állapotváltozás, melyek konkrétan is megfigyelhető és mérhető fejlődésbeli elmaradást okoznak ép kortársaikhoz viszonyítva.

A nevelhetőség szempontjából az eltérő egyéni adottságok miatt fejlesztésükben egyénenként is eltérő nevelési-oktatási igények és szükségletek jelentkeznek. A sérült gyermek harmonikus személyiségfejlődése érdekében nyugodt, szeretetteljes, motiváló légkört teremtünk a tevékenységek, foglalkozások során. A gyermeki tevékenységek, teljesítmények értékelését minden esetben a segítő, támogató attitűd jellemzi. Tudatosan figyelünk a gyermeki kezdeményezések bátorítására.

Fontosnak tartjuk a gyermekek kíváncsiságának felkeltését és fenntartását az önálló tapasztalatszerzés, megismerés iránt. Ennek érdekében felhasználjuk az IKT eszközök alkalmazásában rejlő lehetőségeket.

A játékhöz és tevékenységekhez az eszközöket pedagógiai tudatossággal választjuk ki, melyek az életkorhoz és a gyermek egyéni képességeihez igazodnak. Megfelelő módszertani kultúrával rendelkezünk a gyermekek személyiségének, szűkebb és tágabb környezetének, a gyermekcsoportban elfoglalt helyének megismerésére. Felismerjük a gyermekek személyiségfejlődési sajátosságait, melyre építve fejlesztjük az egyént. Ha gyermekek személyiségfejlődésében zavarok, nehézségek jelentkeznek, lehetőségeink szerint segítünk illetve megfelelő szakember segítségét kérjük, majd együttműködünk a kompetens szakemberekkel.

Pedagógiai munkánkban tudatosan használjuk a tanulási tevékenységekben rejlő személyiségfejlesztési lehetőségeket, az értelmi, érzelmi, esztétikai és szociális képességek terén egyaránt. A különböző sérülésekből eredő lemaradást igyekszünk csökkenteni és az egész személyiség fejlesztését megvalósítani a foglalkozásokon. Gyermekeink nevelése tudatos személyiségformáló tevékenység. Az általános személyiség-lélektani sajátosságok rájuk is egyaránt érvényesek, de a fejlődést során a károsodások következményeivel számolnunk kell.

További nehezítő sajátosság:

- akarati tulajdonságok gyengesége,
- kommunikáció hiányosságai,
- ellentmondó akarati sajátosságok,

- önbizalom hiánya,
- érzelmek kóros megnyilvánulásai,
- nehezített beilleszkedés.

Az értékelésnél a gyermek önmagához viszonyított fejlődésének mértékét hangsúlyozzuk, amely igazodik a sajátos nevelési igényű gyermekek sérülésspecifikus sajátosságaihoz. Visszajelzéseink és választott munkaformáink a gyermekek reális önértékelését, pozitív énképének kialakítását támogatják. A gyermekek teljes személyiségfejlesztésére és autonómiájának kibontakoztatására törekszünk. Nevelőmunkánkban fontosnak tartjuk a kitartás és önbizalom fejlesztését.

15.1. Kiemelten kezelt területek, feladataink

- A szociális érés elősegítése, pozitív szociális szokások kialakítása, tapasztalatok gyűjtése élethelyzetekben, társas kapcsolatokban.
- A cselekvőképesség alakítása.
- A személyiség kiteljesítése, az önkifejezés, az örömszerzés megteremtése.
- A mozgásállapot, a mozgáskészültség alakítása mozgásfejlesztő eszközök használatával.
- A tanulási képesség területén mutatkozó nagyfokú egyéni eltérések csökkentése.
- A megismerési vágy fejlesztése.
- Mindennapi életben szükséges elemi készségek képzése és gyakorlása.
- Érzelmek gazdagítása és megszilárdítása, úrrá lenni indulatain.
- Önmagáról helyes kép alkotásának elősegítése.
- Egészséges életmód elveinek megismertetése.

15.2. A személyiségfejlesztés egyéni programjának főbb tényezői:

- a gyermekismeret,
- a differenciált tevékenység- és követelményrendszer,
- az egyének közösségi viszonyrendszerének szabályozása (tanulók társas viszonyai),
- a szabályozott pedagógus-gyermek kapcsolat (gyermekszeretet, tekintély, következetesség, igazságosság).

Csoportos tevékenységeink alkalmával figyelünk az egyéni szükségletekre és a gyermekek igényeihez igazodó fejlesztési stratégiák megvalósítására. Objektíven és szakszerűen elemezzük és értékeljük pedagógiai gyakorlatunkban az egyéni bánásmód megvalósítását. Igyekszünk feltárni az elért eredmények és a sikertelenségek okait. Következtetéseket és feladatokat fogalmazunk meg saját szakmai fejlődésünk érdekében.

16. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatok

Az értelmileg akadályozott gyermekek többsége az óvodába kerülés előtt a család védő-óvó környezetében él. Nem éli át a kisgyermekkornak azon élményeit, amit a szűkebb és tágabb környezet megismerése jelent. Ezek a tényezők megnehezítik a gyermekeknek a közösségbe való illesztését. Az óvodába kerülés kezdeti időszakában hiányzik belőlük a másik gyermek megismerésének a vágya, az együtt játszás igénye és hiányoznak azok a szokások, amelyek mindenfajta csoportélet kialakításához szükségesek. Célunk, hogy a közösség, mint tevékenységi keret segítse a gyermek fejlődését, képességeinek kibontását az egyéni lehetőségek maximális figyelembevételével.

A gyermekcsoportunk profiljának, a társas kapcsolatok rendszerének ismeretében alakítjuk ki a közösségfejlesztés stratégiáját. Feladatunknak tekintjük a csoportkohézió erősítését. Óvodásainknál próbáljuk a csoporttolerancia olyan fokát kialakítani, amely lehetővé teszi, hogy legalább egy-két gyermekkel képesek legyenek együttműködni. A szociális készségek megtanulásának idejét nagymértékben meghatározzák nevelési eszközeink, módszereink és nevelői beállítódásunk.

Kommunikációnkkal, személyes példánkkal kölcsönös tiszteletre, egymás elfogadására, az egyéni sajátosságok tiszteletben tartására nevelünk. Tudatosan tervezünk olyan speciális módszereket, amelyek lehetővé teszik a gyermekek számára a szociális tanulást. Közösségfejlesztő együttműködést, szociális képességeket fejlesztő módszereket, tevékenységeket támogatunk és szervezünk. Hozzásegítjük gyermekeinket ahhoz, hogy egymásra felfigyeljenek. Az általunk teremtett helyzetekben a gyermekek megismerhetik egymást, megtanulják társaik nevét, és gyakorolhatják az elemi szociális készségeket.

Lehetőséget teremtünk, hogy bizonyos esetekben, helyzetekben választhassanak játszótársat, éljék át a választás örömet, élményét. Fejlesztjük óvodásainkban azt a képességet, hogy ki tudják fejezni vágyaikat, kívánságaikat. Ösztönözzük a gyermekek egymás közötti kommunikációját; állásfoglalásra, véleményalkotásra motiváljuk őket. Az egymásra figyelmet, a másik fél mondanivalójának meghallgatását gyakoroltatjuk a gyermekekkel.

Óvodánkban tudatosan alkalmazzuk a konfliktus megelőzés módszereit: a közös szabályalakítást, az értékelési szempontok tudatosítását, a pozitív példák megerősítését. A felmerülő konfliktusokat felismerjük, igyekszünk helyesen értelmezni és hatékonyan kezelni. Konfliktushelyzetben a gyermekeket a konfliktusok kompromisszumos megoldására ösztönözzük. A csoport és az egyének profiljának ismeretében felismerjük a lehetséges konfliktusforrásokat.

Pedagógiai tevékenységünkben tudatosan jelenik meg az alapvető emberi értékekkel való azonosulás. Az elemi szabályok megismerésével, következetes betartásával, valamint személyes példával, tudatos módszerválasztással segítjük a csoporttagok közösség iránti elkötelezettségének erősítését.

17. Az egészségnevelési és környezeti nevelési elvek

A környezeti és egészségnevelési feladatok óvodánkban az egész nap folyamán jelen vannak. Az óvodai élet megszervezésénél alapvető szempont, hogy a környezeti és egészségügyi szokások kialakítását az alapoktól kell elkezdni.

Célja: Olyan szokások, szokásrendszerek, viselkedési formák kialakítása, amelyek meghatározóak a természetes és az ember által létrehozott környezettel való harmonikus kapcsolat kialakításában.

Feladata: Sokoldalú tapasztalatszerzést biztosító, változatos tevékenység közben a gyermekek figyelmének ráirányítása környezetük jelenségeire, tárgyaira, történéseire. Aktív környezetvédő, egészségmegőrző magatartás kialakítása. Ezen belül:

- higiénés szokások kialakítása (testápolás, öltözködés, táplálkozás, mozgás – testedzés, pihenés – alvás),
- igény kialakítása a mindennapos testmozgásra,

- a gyermek érdeklődésének felkeltése a szűkebb környezet élő és élettelen tárgyai iránt,
- helyes viselkedési szokások kialakítása a környezet megóvása érdekében, környezettudatos magatartás erősítése (környezet tisztántartása, ápolása).

18.Szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenység

Óvodásaink eltérő szociális háttérrel rendelkeznek, ezért fontos feladatunk, hogy tájékozódjunk a gyermekek szociokulturális háttérét illetően, amelyet pedagógia munkánk során befolyásoló tényezőként értelmezünk. Törekszünk a kulturális, szociális háttérből adódó hátrányok csökkentésére, a pozitív tulajdonságok felfedezésére, megerősítésére, fejlesztésére. A szociális hátrányok enyhítésére olyan pedagógiai hatásrendszert és eljárásrendet

használunk, amely a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyermekek számára biztosítja a segítségnyújtást, a szociális hátrányok kiegyenlítését.

A társadalmi problémákat az óvoda nem tudja kompenzálni, de enyhíteni tudja ezek hatását. Törekszünk arra, hogy a veszélyeztetettség kialakulását megelőzzük, amennyiben erre az adott életkorban lehetőség adódik. Segítséget nyújtunk a veszélyhelyzetben lévő gyerekek szüleinek a jelzésadással, illetve a szakmai együttműködés intézményi lehetőségeivel (gyermekjóléti, gyermekvédelmi rendszer). Ennek a rendszernek fontos része a személyiség fejlődését támogató és a személyiség védelmét szolgáló tevékenységünk.

A bentlakásos intézeti forma, a kollégium szolgáltatásai, egészségügyi, jóléti tevékenysége, kulturális programjai megalapozzák az itt tanuló gyermek szociális és kulturális hátrányainak leküzdését.

18.1. A gyógypedagógus feladata:

- A szülőkkel való közvetlen viszony kialakítása, személyes törődéssel és fejlesztéssel hozzájárulni a gyermekek fejlődéséhez.
- A gyermekvédelmi esetek feltérképezése, adatszolgáltatás az illetékes intézmények felé.
- Segítségnyújtás a veszélyhelyzetben lévő gyermekek szüleinek a jelzésadással, illetve a szakmai együttműködés intézményi lehetőségeivel (gyermekjóléti, gyermekvédelmi rendszer).
- Kapcsolattartás a családsegítő szolgálattal.
- Tájékoztatást adni a családnak nyújtható támogatások lehetőségeiről.

18.2. Szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységeink:

- a hátrányos helyzetű, veszélyeztetett gyerekek regisztrálása,
- felvilágosító munka, tájékoztatás a szociális juttatások lehetőségeiről szülői értekezleteken, családlátogatások alkalmával,
- rászoruló gyerekek részére természetbeni juttatás (írószer, ruhanemű),
- ingyenes illetve kedvezményes étkeztetés jogosultság szerint,
- élményt nyújtó tevékenységek: kirándulások, bábszínház látogatások szervezése, intézeti rendezvények (farsang, gyermeknap, kollégiumi klubdélután), egészségügyi szűrővizsgálatok.

19.A gyermekvédelemmel összefüggő pedagógiai tevékenység

Célja és feladatai: A gyerek hátrányos helyzetének csökkentése, a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, a már kialakult veszélyeztetettség megszüntetéséhez

segítségnyújtás, együttműködés különböző szakemberekkel. A tanulók fejlődéséhez szükséges tényezők és a harmonikus családi háttér biztosítása a szülőkkel karöltve.

A gyerek és a szülők problémájának enyhítése. A szülők segítése a problémák önálló megoldásában. A családokon belüli szegénység, munkanélküliség, betegség óriási erőpróba elé állítja a családokat. Ezért fontos feladatunk, hogy szorosabbá tegyük kapcsolatainkat a tanulók családjával és odafigyeljünk a család zavaraira. Az óvoda részéről fontos, hogy időben felismerje a problémát, és tudjon tanácsot és felvilágosítást adni a szülőknek hova fordulhatnak segítségért.

19.1. Az alábbi tevékenységek szolgálják a gyermekvédelem céljainak megvalósítását:

- szülők tájékoztatása azokról a lehetőségekről, intézményekről, melyekhez problémájuk megoldása érdekében fordulhatnak,
- kapcsolattartás, együttműködés a gyermek- és ifjúságvédelmi munkával foglalkozó intézményekkel,
- tanév elején a hátrányos helyzetű, veszélyeztetett gyerekek adatainak összegyűjtése, nyilvántartásba vétele,
- igazolatlan hiányzások jelzése az illetékes hivatalos szerveknél,
- rendszeres tájékozódás a problémás családok helyzetéről,
- szükség esetén családlátogatások szervezése, környezettanulmány készítése,
- szociális hátrányok enyhítését segítő kezdeményezések.

19.2. A gyermekek esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések

Alapvető célunk, hogy biztosítsuk az intézményen belül az egyenlő bánásmód elvének teljes körű érvényesülését. Az intézmény szolgáltatásaihoz való hozzáférés egyenlőségének biztosításán túl célul kell kitűzni az esélyteremtést, a támogató lépések, szolgáltatások megvalósítását a hátrányos helyzetű gyerekek hátrányainak kompenzálása és az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében az intézmény minden tevékenysége során:

- beiratkozásnál, felvételinél,
- az óvodai nevelés során,
- a gyerekek egyéni fejlesztésében,
- az értékelés gyakorlatában,
- az ismeretanyag kiválasztásában, alkalmazásában és fejlesztésében,
- a partnerség építésben és kapcsolattartásban a szülőkkel, segítőkkel, a szakmai és társadalmi környezettel.

A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos tevékenységek során minden esetben maximális körültekintéssel kell eljárni, a veszélyeztetettséget észlelő nem lépheti át kompetenciája határát.

19.3. Gyermekvédelmi feladataink:

- a család működési zavarainak felismerése
- a probléma azonosítása
- a szülők segítése a problémák önálló megoldásában
- együttműködés különböző szakemberekkel
- a gyermek hátrányos helyzetének csökkentése
- a veszélyeztettség kialakulásának megelőzése.

20.A szülő, a gyermek, a pedagógus együttműködésének formái

Az együttműködés célja: A gyermekek testi, lelki, szellemi jólétének, egészséges fejlődésének biztosítása a helyi adottságok figyelembevételével, a kapcsolódó intézmények segítségével.

Feladatunk: Együttműködő, partneri, konstruktív kapcsolat kialakítása és fenntartása a kollégákkal, a szülőkkel, a pedagógiai munkát segítő szakemberekkel a gyermekek fejlődése érdekében. Ennek megfelelően kommunikációnkat - minden partnerrel - a kölcsönös megbecsülés, együttműködésre való törekvés, más véleményének tiszteletben tartása jellemzi. Kommunikációnk igazodik a partner társadalmi szerepéhez, státuszához.

Amennyiben a munkánk során felmerülő problémák megoldása meghaladja kompetenciánkat, kompetens szakembertől segítséget kérünk. Feladatkörünknek megfelelően bekapcsolódunk a szakmai közösségek munkájába. Részt veszünk szűkebb és tágabb szakmai együttműködésben.

Nyitottak vagyunk a szülők, a gyermekek, az intézményvezető, a kollégák, a szaktanácsadók visszajelzéseire, ezeket önkritikusan elemezzük, értékeljük és felhasználjuk őket szakmai fejlődésünk érdekében.

A hatékony kapcsolattartás és együttműködés érdekében használjuk az infokommunikációs eszközöket, a különböző online csatornákat és az intézményen belüli és kívüli szakmai kommunikáció online formáit.

20.1. Óvoda – család

Az együttműködés célja a szülők az óvodapedagógusok egymást segítő nevelőpartneri kapcsolatának kialakítása. Az óvodai nevelés a családi nevelésre épül. A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, az óvodai nevelés kiegészíti ezt. Az óvodapedagógusok támaszai és segítőtársai a szülőknek gyermekük nevelésében. Alapja a kölcsönös bizalom, segítségnyújtás az őszinte odafordulás, az empátia, tisztelet egymás iránt.

Megismerjük és elfogadjuk a család szokás és szabályrendszerét, tapintatosan befolyásoljuk az életmód jó szokásainak alakításában.

Tájékoztatjuk a szülőket óvodánk életéről, kiemelt feladatainkról, a gyermekük fejlődéséről, a programról, a házirendről. Keressük minden egyes családdal a kapcsolatteremtés, az együttműködés a segítség legmegfelelőbb módját.

20.2. A kapcsolattartás formái

Az óvoda és a család optimális kapcsolatát az együttműködések változatos formáival igyekszünk erősíteni:

- családlátogatás óvónői, szülői kezdeményezésre,
- szülői értekezlet,
- nyílt nap,
- rendezvények, ünnepek (Mikulás és Karácsonyi ünnepség, Farsang, Anyák Napja, Gyermeknap, Ballagás, a gyermekek személyes ünnepei),
- a szülők folyamatos szóbeli illetve írásbeli tájékoztatása,

- eseti megbeszélés szülői, óvónői kezdeményezésre.

20.3. Óvoda – iskola

Az együttműködés célja az átmenet megkönnyítése. Ennek érdekében több közös programunk van az iskolai szakfeladattal, pl.: farsang, egészségnap, közös ünnepek, stb.

Óvodánkból a gyerekek többsége intézményünk általános iskolájában folytatja tanulmányait. A kölcsönös hospitálások alkalmával nyomon követhetjük a gyerekek fejlődését, iskolai beilleszkedését.

20.4. Gyermekorvos, védőnő

Folyamatosan figyelemmel kíséri az óvodába járó gyermekek testi, lelki egészségének alakulását, segíti a pedagógus preventív munkáját.

20.5. Egészségügyi és gyermekvédelmi intézmények

Speciális szakismereteikkel segítik megfelelő egészségügyi ellátását, a gyermekek nevelését.

21.KÖTELEZŐ TANESZKÖZJEGYZÉK

Előírt	Meglévő	Hiányzó
1.) Helyiségek		
csoportszoba	1	-
gyermekágy/fektető tároló helyiség	1	-
tornaszoba, sportszertárral	1	-
logopédiai foglalkoztató, egyéni fejlesztő szoba	1	-
játszóudvar	1	-
intézményvezetői iroda	1	-
intézményvezető-helyettesi iroda	1	-
nevelőtestületi szoba és könyvtárszoba	1	-
általános szertár/raktár	1	-
többcélú helyiség (szülői fogadásra, tárgyalásra, ünnepek megtartására alkalmas helyiség)	1	-
orvosi szoba, elkülönítő szoba	1	-
gyermeköltöző	1	-
gyermekmosdó, WC helyiség	1	-
felöltöző	1	-
felöltöző mosdó	1	-
felöltöző WC helyiség	1	-
felöltöző zuhanyzó	-	1
mosó, vasalóhelyiség	1	-

szárító helyiség	1	-
felnőtt étkező	1	-
főzőkonyha	-	-
melegítő konyha	1	-
tálaló-mosogató	1	-
szárazáru raktár	-	-
földesáru raktár	-	-
éléskamra	-	-
ételhulladék tároló	1	-
Karbantartó műhely	1	-
2.) Helyiségek bútorzata		
Csoportszoba		
óvodai fektető	10	-
gyermekszék	24	-
gyermekasztal	8	-
fényvédő függöny	3	-
szőnyeg	1	-
játéktartó szekrény	5	-
könyvespolc	1	-
élősarok állvány	-	1
textiltároló és foglalkozási eszköztároló szekrény	1	-
edény- és evőeszköz-tároló szekrény	1	-
szeméttartó	1	-
Tornaszoba		
tornapad	2	-
tornaszőnyeg	1	-
bordásfal	2	-
mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő készlet	1	-
egyéni fejlesztést szolgáló spec. felszerelések	1	-
Logopédiai foglalkoztató, egyéni fejlesztő szoba		
tükör	1	-
asztal	1	-
szék	2	-
szőnyeg	1	-
játéktartó szekrény vagy könyvek tárolására is alkalmas polc	1	-
Logopédiai foglalkoztató, egyéni fejlesztő szoba		
a fogyatékoság típusának megfelelő, a tanulási képességet fejlesztő eszközök	1	-

tükör (az asztal szélességében)	1	-
asztal	1	-
szék	2	-
szőnyeg	1	-
já téktartó szekrény	1	-
Já tszóudvar		
kerti asztal	1	-
kerti pad	2	-
babaház	1	-
udvari homokozó	2	-
takaróháló	-	2
mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök	1	-
Intézményvezetői iroda		
íróasztal és szék	1-1	-
tárgyalóasztal, székekkel	1	-
telefon	1	-
fax	1	-
könyvszekrény	1	-
iratszekrény	1	-
elektronikus adathordozó szekrény	1	-
számítógép, internet hozzáféréssel, perifériákkal	1	-
számítógépasztal és szék	1-1	-
Intézményvezető-helyettesi, tagintézmény-, intézményegységvezető-helyettesi, óvodatitkári iroda		
íróasztal és szék	1-1	-
iratszekrény	1	-
telefon	1	-
számítógépasztal	1	-
számítógép, internet hozzáféréssel, perifériákkal	1	-
Nevelőtestületi szoba		
asztal	2	-
szék	2	-
könyvtári dokumentum	500	-
könyvszekrény	2	-
Fénymásoló	1	-
tükör	1	-
Többcélú helyiség		
tárgyalóasztal székekkel	1	-

Orvosi szoba, elkülönítővel	1	-
Gyermeköltöző		
öltözőrekesz, ruhatároló fogas	9	1
öltözőpad	9	1
Gyermekmosdó, WC helyiség		
törölközőtartó	10	-
falitükör	2	-
rekeszes fali polc (fogmosótartó)	1	-
Tisztálkodási és egyéb felszerelések		
egyéni tisztálkodó szerek	10	-
tisztálkodó felszerelések	2	-
fésűtartó	1	-
törülköző	30	-
abrosz	3	3
takaró	8	2
lepedő	gyermekenként 1	gyermekenként 2
ágyneműhuzat	gyermekenként 1	gyermekenként 2
Felnőttek munkavégzéséhez szükséges eszközök		
szennyes ruha tároló	1	-
mosott ruha tároló	1	-
mosógép	1	-
centrifuga	1	-
vasaló	1	-
vasalóállvány	1	-
szárítóállvány	1	-
takarítóeszközök	1	-
kerti munkaeszközök, szerszámok	1	-
hűtőgép	1	-
porszívó	1	-
A nevelőmunkát segítő egyéb eszközök		
televízió	1	-
magnetofon/cd lejátszó/hangfalak	1	-
diavetítő	1	-
vetítévászon	1	-
hangszer (pedagógusoknak)	1	-
hangszer (gyermekeknek)	a gyermekek 30 %-ának megfelelő mennyiségben	-
egyéni fejlesztést szolgáló speciális felszerelések	a gyermekek 30 %-ának megfelelő mennyiségben	-
projektor vagy írásvetítő	1	-
Egészség- és munkavédelmi eszközök		
étel-mintavétel (üvegtartály) készlet	1	-
elsősegélyláda	1	-
gyógyszerszekrény (zárható)	1	-
tűzoltó készülék	1	-

22. Autizmus-specifikus óvodai nevelési program

22.1. Bevezető

A program az Óvodai program pervazív fejlődési zavarban szenvedő gyermekeket nevelő óvodák számára-című dokumentum adaptálásával készült.

Az autizmus spektrum zavar diagnózisát követően kiemelten fontos, hogy a gyermekek életkoruknak és aktuális állapotuknak megfelelő intézményi ellátást és autizmus specifikus fejlesztést minél hamarabb megkapják. Elsődlegesen a tüneti kép sajátosságaira irányuló, vagyis a kölcsönös kommunikációs és társas készségeket, valamint ezen készségek alul működéséből eredő viselkedésproblémákat célzó eljárás szükséges. Az autizmussal élő gyermekek óvodai nevelés során a tér, az idő és az ismeretanyag strukturálása elengedhetetlen annak érdekében, hogy a környezet bejósolható legyen. A nevelési-oktatási folyamatban való sikeres részvételük érdekében a vizuális erősségeikre alapozó módszereket, megsegítést szükséges alkalmazni.

22.2. Gyermekkép

Az autizmus spektrum zavar egy pervazív, jellemzően veleszületett és egész életen át tartó fejlődési zavar, mely az emberi idegrendszer eltérő fejlődéséből ered.

A gyermekek személyiségfejlődését azonban a genetikai adottságok, a normál érés törvényszerűségei, és a környezeti hatások mellett nagyban befolyásolja az autizmus, mely az egész személyiséget átható fejlődési zavar. Az autizmus súlyossága, a tünetek sokfélesége és kombinációik, a gyermek értelmi szintje és egyéb képességei, a gyermek személyisége, a spontán érés folyamata határozza meg a gyermek állapotát. A felsoroltakon kívül fontos, hogy mikor ismerték fel állapotát, részesült-e adekvát korai fejlesztésben, és milyenek szociokulturális körülményei. Az egyénre szabott autizmus specifikus fejlesztés során elsődleges célnak kell tekinteni a személyiségfejlődés minél harmonikusabb, sokoldalúbb támogatását, kibontakoztatását.

22.3. Az autizmussal élő gyermekek jellemzése

Ezen óvodai nevelési program kialakításának meghatározó eleme az a tény, hogy speciálisan sérült populáció nevelésére, fejlesztésére íródott. Az autizmus lényege a szociális, kommunikációs, és speciális kognitív képességek minőségi károsodása, mely a fejlődés devianciájában és jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autizmussal élő gyermekekre legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő szociális készségek, illetve a rugalmas gondolkodás és kreativitás területén tapasztalható kognitív nehézség, a beszéd szintjéhez képest károsodott kommunikáció, az egyenetlen intelligencia, ill. képességprofil, és a következményes sztereotip viselkedés, érdeklődés, aktivitás. A sérülések okozta elsődleges és másodlagos tünetek az igen súlyostól a jól kompenzált állapotban csaknem tünetmentessé változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formában jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett az autizmus súlyossága széles skálán szóródik. Autizmus bármilyen intellektus mellett megjelenhet.

Az autizmus gyakran társulhatnak egyéb problémákkal:

- értelmi akadályozottság, mint a leggyakrabban társuló fejlődési zavar
- beszéd-, érzékszervi-, mozgásakadályozottság

- viselkedésproblémák pl. agresszió, autoagresszió
- étkezési és alvási zavarok

A fejlesztés, módszerek és tervezés módosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű speciális tulajdonságok:

- a másik személy szándékának, érzelmeinek, gondolatainak, szempontjának meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya, legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket, mint számára a valóság egyéb elemeinél fontosabbakat a tárgyaktól megkülönböztesse
- belátás hiánya vagy korlátozott volta egy részt a saját tudásával kapcsolatban, másrészt a tudás illetve ismeret megszerzésének forrásával, módjával kapcsolatban.
- a szociális megerősítés jutalomértékének illetve a belső motiváltságnak gyakran teljes hiánya- a gyermeknek nagyon kevés dolog vagy szokatlan dolog okoz örömet
- a beszéd korlátozott megértése még látszólag jó beszédprodukciónak mellett, ahol a nehézséget fokozzák a beszéd emocionális, szociális sajátosságai
- az egyenetlen képességprofil (pl.: ismeretek és önellátás, mechanikus és személyes memória közötti szakadékszerű különbségek)

Típusos erősségek, amelyekre az autista gyermekeknél építeni lehet:

- a megfelelő szintű vizuális információt általában értik
- a tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás
- jó mechanikus memória
- megfelelő környezetben érdeklődésének megfelelő témánál kiemelkedő koncentráció, kitartás
- egyes, nem szociális tartalmú területeken relatíve jó képesség (pl. memoriter, zene)

Típusos nehézségek, és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a fejlesztés során:

- szenzoros információfeldolgozás zavarai
- figyelemzavar
- utánzási képesség sérülése
- percepció, vizuomotoros, koordinációs problémák
- analízis, szintézis műveleteinek problémája
- lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás sérülése
- általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának problémája
- emlékezetfelidézési problémák (szociális tartalmaknál, és személyes élményeknél)
- nehézség már ismert tudásanyagban szociális elem bevezetésekor vagy új körülmények közötti alkalmazáskor
- a feladat céljának nem értése
- a reális jövőre irányultság hiánya
- a szimbolikus gondolkodás fogyatékosága
- énkép, éntudat fejlődésének zavara
- a valóság téves értelmezése, felfogása
- realitás és fantázia összetévesztése

- szóbeli utasítások félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többtagú utasítások esetén
- képességek, ismeretek kreatív (nem mechanikus, vagy sztereotip) alkalmazásának hiánya
- gyermekközösségben áldozattá, bűnbakká válás, más esetben szociálisan inadekvát viszonyulás a kortársakhoz
- strukturálatlan időben passzivitás reaktív viselkedésproblémák
- félelmek, fóbiák (gyakran más által megszokott hétköznapi tárgyaktól, hangoktól)

A fenti problémák következménye, hogy a szociális, kommunikációs kontextusban zajló ismeretelsajátítás akadályozott, ezért a pervazív fejlődési zavarban szenvedő gyermekek számára a világ megértésére elsősorban nem a személyek közötti kapcsolatok szolgálnak.

22.4. Az óvoda nevelési alapelvei, értékei, célkitűzései

Az autizmussal élő gyermekek fejlesztésére vállalkozó óvoda nevelési alapelvei és céljai az alábbi szempontokban megegyeznek a közoktatási rendszer egyéb profilú óvodáival, figyelembe véve az életkori és egyéni sajátosságokat, az eltérő fejlődési ütemet:

- elősegíti a gyermekek sokoldalú, harmonikus fejlődését,
- a gyermeki személyiség minél teljesebb kibontakoztatását,
- a gyermekek egészséges életmódra szoktatása,
- a szülők támogatása és tehermentesítése a speciális nevelés során,
- nyugodt, biztonságos környezet biztosítása a gyermekek számára.

22.4.1. A nevelési célok kiegészülnek az akadályozottságnak megfelelő speciális célokkal:

A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek fejlettségi szint mellett elérhető legjobb iskoláskori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése. Ennek elérése érdekében cél a sérült készségek kompenzálása, a fejlődésben elmaradott készségek habilitációs fejlesztése, a másodlagos (pl.: viselkedés) problémák kezelése a mindennapi gyakorlati készségek speciális módszerek segítségével való tanítása. Az egyenetlen képességstruktúrában elsődleges cél az elmaradt területek fejlesztése az átlagos vagy kiemelkedő képességek gondozása mellett.

Az autista gyermekek óvodai nevelésének célja az elemi adaptív viselkedések kialakítása:

- szociális, kommunikációs készségek célzott fejlesztése
- az autizmusból és a társuló fogyatékokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása
- a sztereotip inadekvát viselkedések kialakulásának megelőzése, ill. korrekciója
- specifikus, protetikusan, augmentatív környezet, eszközök, módszerek és szokásrendszer kialakítása és használatának elsajátítása

22.4.2. A célok eléréséhez kapcsolódó feladatok a fő fejlesztési területeken:

Kommunikáció és szociális viselkedés

- beszéd előtti (preverbális) csecsemőkori kommunikáció elemeinek elsajátítása
- szociális kapcsolatteremtés elemeinek megismerése

- beszéd vagy ennek hiányában alternatív, vizuális eszközzel történő kommunikáció használatának tanulása
- tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása
- augmentatív kommunikációs eszközök használatának bevezetése mindennapi élethelyzetekben, a protetikus környezet részeként

Fejlődési funkció elmaradások, korai elemi készségek

- alapvető önkiszolgálási készségek kialakítása: étkezés, szobatisztaság, öltözés, tisztálkodás

Korai kognitív funkciók

- elemi logikai műveletek, fogalmak, összefüggések felismerése
- szociális kognitív készségek fejlesztése
- egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között
- általánosítás képességének fejlesztése
- az elsajátított képességek önálló használatának tanítása
- az elsajátított képességek más összefüggésben való használata
- képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben

Viselkedésproblémák kezelése, megelőzése, alternatív viselkedések kialakítása

- kétszemélyes tanítási helyzetben való részvétel viselkedési elemeinek kialakítása
- csoportba való beillesztés kialakítása
- óvodán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása

A gyermekekkel kapcsolatos gondozási feladatok ellátása

A feladatok megegyeznek a többségi óvodai gondozási feladatokkal.

A fenti célok és feladatok megvalósítása érdekében az óvodai nevelés, illetve a szülőkkel való szoros együttműködés eredményeképpen a gyermek egész ébren töltött idejét, ezen belül különösen a természetes élethelyzeteket ki kell használni a fejlesztésre.

22.4.3. Általános módszertani alapelvek

1. Az óvodai fejlesztés minden esetben formális és informális felméréseken alapuló egyéni fejlesztési terv alapján történik. E felmérések a szociális adaptáció színvonalára, a kommunikációs szintre, a meglévő kognitív képességekre, mentális korra vonatkoznak. Az óvoda a felmérés eredményét félévenként rögzíti, ahogyan a gyermek fejlődését szolgáló intézkedéseket, megállapításokat, javaslatokat is. Az egyes képességterületek fejlesztése közvetlenül a felmért meglévő és kialakulóban lévő készségek azonosításán alapszik.
2. A felmérés során azonosított, már meglévő készségek alapot jelentenek a további készségek kialakításához, így azok használatát folyamatosan el kell várni, a fejlődést rendszeres felméréssel követni kell.
3. Az óvodai környezet protetikus környezetté alakítása és az ehhez kapcsolódó egyénre szabott vizuális eszköztár megteremtése (az időbeli és térbeli tájékozódás, vizuális, augmentatív struktúra létrehozása) elengedhetetlen.
4. Az idő, az élethelyzetek, a tevékenységek gondos, pontos, a gyermek által jól átlátható strukturálása kiemelten fontos.
5. Minden gyermeknek megfelelő, egyéni motivációs rendszer létrehozása szükséges.
6. Augmentatív, vizuálisan segített kommunikációs rendszer speciális környezetben belül a személyek között, beleértve a gyermek felé irányuló minden kommunikációt.

7. A gyermek felé irányuló kommunikációnak mindenkor igazodnia kell a gyermek mentális korához, beszédértésének valódi szintjéhez és nehézségeihez: mennyiségben, tartalmában, időzítésében, szóhasználatában, nyelvi komplexitásában, változatosságában, metakommunikációjában.
8. A szimbolikus gondolkodás sérülése miatt a gyermek fejlesztése során a játéktárgyak használata helyett törekedni kell a valós, a mindennapi életben használt tárgyak, eszközök alkalmazására, illetve a játéktárgyak használatát tanítani kell.
9. Az új készségek és ismeretek elsajátítása egyéni helyzetben történik, napi rendszerességgel szervezve.
10. Az általánosítás nehézsége miatt fokozott jelentőségű, hogy az ismereteket valós élethelyzetekben sajátítsa el, ill. gyakorolja be a gyermek és a már megtanult ismereteket minél több helyzetben megtanulja alkalmazni.
11. Az óvodai fejlesztés minden esetben gyermekközpontú, egyénre szabott, játékos, a fokozatosság elvét szem előtt tartó.
12. Az óvodai fejlesztés során a sérülés-specifikus szociális kommunikációs és kognitív fejlesztés áthatja az óvodában eltöltött idő minden pillanatát.

22.4.4. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére nem határozhatóak meg, mindenkor az autizmus súlyossága, a gyermek mentális képességei és a fejlődési üteme közösen alakítják a képet.

22.5. Az óvodai élet megszervezésének elvei és gyakorlata

22.5.1. Személyi feltételek

Az autista gyermekek óvodai fejlesztéséhez autizmus területén speciálisan képzett személyzet szükséges, lehetőség szerint gyógypedagógiai, vagy más pedagógiai előképzettséggel.

Speciálisan képzett az a gyógypedagógus, szakember, aki megfelelő elméleti felkészültséggel rendelkezik az autizmussal, és a lehetséges speciális pedagógiai és kognitív viselkedésterápiás beavatkozásokkal kapcsolatban. Gyakorlati tapasztalata van a fejlesztés során használatos speciális megközelítések, módszerek, eszközök alkalmazásában.

Fontos, hogy a pedagógus legyen kész a család elképzeléseivel összhangban megtervezni a pedagógiai célokat, törekedjen a szülővel történő folyamatos együttműködésre. Legyen kreatív, pozitív hozzáállású. Nyugodt, határozott, következetes, visszafogott tanítási stílust képviseljen.

A pedagógus legyen képes objektíven értékelni a fejlesztési tervét, a célkitűzéseket, és szükség szerint módosítani azt. Az intézmény egyéb alkalmazottjai is szerezenek legalább elemi ismereteket az autista gyermekkel való kommunikációról, együttműködésről, és segítsék a pedagógust, illetve a gyermeket a kitűzött célok elérésében.

22.5.2. Tárgyi feltételek

Az óvoda épületét, udvarát, kertjét, berendezését oly módon kell kialakítani, hogy szolgálja a gyermekek biztonságát, kényelmét, megfeleljen testméreteiknek. A gyermekek fejlesztése során törekedni kell a mindennapi életben használt tárgyak, eszközök alkalmazására, valamint ha szükséges, a gyermek érdeklődésének megfelelő speciális jutalmak használatára. Az óvodai környezet strukturáltsága, szervezettsége biztosítson megfelelő munkakörnyezetet a pedagógusnak, valamint hatékonyan segítse elő az autista gyermekek minél nagyobb fokú önállóságát.

A tervezéskor figyelembe kell venni a csoport különböző aktivitásait. A különböző funkcióknak külön teret kell biztosítani, hogy a bejósolható környezet által a gyermekek számára egyértelmű legyen az egyes aktivitások helye. Csoportszoba, mely térelválasztó bútorokkal különböző funkciójú területekre osztható. Szükséges vizes blokk, udvarrész biztosítása.

22.5.3. A protetikus környezet kialakítása

Az autista gyermekek fogyatékoságukból eredően csak korlátozottan képesek arra, hogy megtanuljanak térben, időben és szociális környezetben tájékozódni. Fejlesztésük során számolni kell percpációs és szervezési készségeik sérülésével, a nyelvi megértés problémáival, nehézségekkel a sorrendiség felidőzésében, saját viselkedésük megszervezésében, figyelmük összpontosításában, személyes emlékeik felidőzésében, stb. Ezért a környezet kaotikus, értelmezhetetlen és félelmetes lehet számukra. A fogyatékoság következményeit önállóan nem képesek kompenzálni, a kaotikusnak megélt környezethez nem tudnak alkalmazkodni.

A protetikus környezet a környezet adaptálását jelenti a gyermek speciális igényeihez, hogy mintegy segédeszközként működjön a fogyatékos készségek kompenzálásához, illetve a fejlesztéshez. A speciális ellátást nyújtó óvoda életében a csoport közös napirendje csak a keretét adja a mindennapi rutinnak. A napirend, illetve az élet szervezése individualizáltan történik, ami az egyik legfontosabb dimenziója a speciális fejlesztésnek.

22.5.4. A protetikus környezet kialakításának általános célja

A lehető legnagyobb fokú önállóság elérésének segítése speciális eszközrendszer használatával, amely elsősorban a vizuális információátadás módszerére támaszkodik. A protetikus környezet az óvodai fejlesztés teljes ideje alatt, illetve ideálisan otthon, távlatilag az egész életen át használandó és az összes tevékenység keretét adja. Szintje, tartalma, formája a gyermek fejlődését követve változik.

1. A tér, idő szervezése nyújtson minden gyermek számára látható és érthető információt arról, hogy:

- Mit kell, illetve lehet tenni?
- Hol történnek az egyes tevékenységek?
- Mennyi ideig tartanak?
- Mi lesz a következő tevékenység?

2. A gyermek biztonságérzetét alapozza meg, oly módon is, hogy számára jól érthetően előre jelezzük az aktivitásokat.

3. A zökkenőmentes, önálló tevékenységváltást lényeges megtanítani.

4. Az azonossághoz való ragaszkodást csökkenteni szükséges, a változások elfogadtatásával, speciális eszközökkel.

5. Változatos tevékenykedtetést fontos kialakítani.

6. A viselkedésproblémákat igyekezzünk megelőzni.

Ezzel összefüggésben a pedagógus feladatai

1. A speciális, egyénre szabott protetikus környezet és eszközrendszer tervezése, kialakítása, úgyhogy a tárgyi környezet megfelelő felépítése, áttekinthetősége vizuális támpontokkal szolgál a gyermekeknek.

Tervezésének szempontjai:

- A terem strukturálásakor, mindig a legalacsonyabb szintű gyermek képességeit szükséges alapul venni.
- A környezet legyen biztonságos, a gyermekek testi épségét veszélyeztető eszközök és anyagok megfelelő tárolása, elhelyezése, szökés, elkóborlás megelőzése nagyon fontos.
- A terem bútorainak elrendezése segítse elő a gyermekek önálló tevékenységét, a szabályok és határok felismerését és azokhoz való alkalmazkodást.
- A munkaterület legyen csendes, ingerszegény tér, esetleg "kuckó" alakítható ki a csapongó figyelmű gyermeknek.
- A különböző tevékenységekhez igazodó helyszínek kijelölése, határvonalak világos jelölése, az eszközök adott helyszínen való alkalmazása úgy történjen, hogy a gyermekek önállóan felismerjék, hol tartózkodnak, milyen viselkedést vár el a környezet.
- A környezet beláthatóvá tétele és a szokások együttes kialakítása biztonságot ad az autista gyermekeknek.
- A szabadidős terület legyen a kijárattól távol, világosan jelölt területi határokkal, pedagógus számára jól átlátható. Csak olyan játékeszköz legyen a polcon, amit tudnak használni a gyermekek. Fáradékony gyerekeknek pihenőkuckó, szivacsheverő alakítható.
- Az étkezés helye legyen egyértelmű a gyermekek számára. Ha nem tudunk erre külön teret biztosítani, feltétlenül jelezzük jól láthatóan (pl. asztalterítő, asztal helyzetének megváltoztatása), hogy milyen tevékenység következik.
- A mosdók legyenek közel a csoportszobához. Az önálló vécé használat, valamint toalett- tréning esetén is célszerű, ha a gyermekeknek nem kell hosszú utat megtennie a csoportszobától a mosdóig.

2. A környezet és a vizuális segédeszközök használatának egyénre szabott tanítása szükséges.

3. A speciális eszközrendszer fejlesztése, bővítése a gyermek fejlődésével párhuzamosan történjen.

22.5.5. A tér-idő szervezése

A térstruktúra a tevékenységek megfelelő térhez kapcsolását, az időstruktúra a tevékenységek sorrendiségének kialakítását jelenti.

A napirend alkalmazása

A napirend információhordozó eszköz, melynek segítségével a környezet a gyermek számára jelzi a tevékenységek helyét és sorrendjét. Ismeretlen helyzetekben is alkalmazható változások előrejelzésére, az új aktivitások napi rutinba történő fokozatos beillesztésére.

A napirend tájékoztatja a gyermeket arról, hogy mit és hol tegyen, valamint arról, hogy milyen sorrendben következnek az egyes tevékenységek. Láthatóvá teszi az idő múlását és beosztását.

Számos egyéb kiegészítő információt is tartalmazhat, például a tevékenységben résztvevő személyek fényképét, körülményeket, feltételeket, alternatív lehetőségeket, a gyermek igényeihez igazodva.

Egyénre szabott kialakításakor és használatában a következő szempontokat kell figyelembe venni:

1. A gyermek által biztosan érthető szimbólumszinthez igazodó formát kell választani. Ennek alapján a napirend lehet tárgyias vagy képes.

- *Tárgyas*: a gyermek képességeitől függően alkalmazhatóak az aktivitásokban használt konkrét tárgyak, kisebb, de azonos funkciójú tárgyak, tárgyak részei, metszetei. A tárgyias napirend tanításának alapfeltétele, hogy a gyermek tudjon tárgyat tárggyal egyeztetni.
- *Képes*: Fotók, rajzok, piktogramok a tevékenységek nevének szóképpel. A képes napirend használata esetén meg kell győződni arról, hogy a gyermek tárgyat-képpel, képet képpel egyeztet.

2. Minden esetben csak a gyermek számára átlátható időtartamot jelezzük előre.

A napirend hossza ennek megfelelően a következőképpen alakulhat:

- csak a soron következő tevékenységet jelzi,
- két egymást, követő aktivitást jelez előre,
- néhány egymást követő aktivitás jelenik meg a napirenden,
- a nap teljes programja előre látható.

3. A napirend használat elsajátításának fázisában nem tartalmaz változásokat, mert a tanulási folyamat során a környezet alkalmazkodik a gyermek szokásaihoz.

4. A napirend elhelyezése segítse elő annak önálló használatát.

Ennek alapján a napirend elhelyezése:

- fix (pl. falra rögzített),
- mobil (pl. a képek fotóalbumban, vannak).

22.5.6. Tevékenységsszervezés

A tevékenységsszervezés különböző formáinak tanításakor is az a legfontosabb cél, hogy vizuális segítséggel és információkkal helyettesítsük a pedagógus segítségét, pótoljuk a hiányzó készségeket a lehető legnagyobb önállóság elérésének érdekében. A tevékenységsszervezés az egyes napirendi pontokhoz tartozó tevékenységek, elvégzéséhez nyújt vizuális segítséget és struktúrát.

Folyamatábrákkal és tárgyak sorba rendezésével segíthetjük felidézni a tevékenységek lépéseit és a lépések sorrendjét. A folyamatábrák az egyes gyermekek igényeihez igazodnak és minden olyan információt, tartalmaznak, mely az adott tevékenység önálló elvégzéséhez szükséges.

A *munkaszervezés* eszközei segítenek a tevékenységekhez szükséges tárgyak, eszközök elrendezésében. Egyértelműen megmutatja adott tevékenységen belül, hogy milyen sorrendben és hogyan kell elvégezni azt. A gyermek számára egyértelmű, megfelelő számú lépésre bontja a feladatokat. A munkaszervezés megkönnyíti a gyermek számára, hogy megtanulja és elfogadja a dolgok változását, amikor a kezdeti állapot megváltoztatásával kész munkadarab, befejezett feladat készül.

A *munkarend* jelzi, hogy meddig fog tartani egy napirendi tevékenység. Meghatározza a feladatok, aktivitások mennyiségét, elvégzésük sorrendjét és rendjét.

A munkarend és munkaszervezés alkalmazásának lehetőségét mutatjuk be az asztalnál végezhető önálló, ún. strukturált munka rendszerén keresztül.

22.5.7. Strukturált munka

A strukturált munka megalapozza az önálló munkavégzéshez szükséges készségeket. Feladata, hogy lehetővé tegye az önálló tevékenységhez szükséges kommunikációs, kognitív, szociális készségek tanítását, a megszerzett ismeretek, kialakult készségek gyakorlását, szinten tartását.

A strukturált munkavégzés feltételei

- A munkarend megtervezése, kialakítása, mely jól érthető módon vizualizált formában informálja a gyermeket arról, hogy meddig fog tartani a tevékenység, hány feladat, milyen sorrendben következik, és hogyan jut hozzá.
- A munkaszervezés megtervezése, kialakítása, mely segít a tevékenységekhez szükséges tárgyak, eszközök elrendezésében, és láthatóvá teszi a feladatok elvégzésének helyes sorrendjét.
- A strukturált munkahelyzet tanításának legfontosabb alapfeltétele, hogy a gyermek tudjon asztalnál ülni, figyelmét a feladatra koncentrálni, sorrendet követni, észlelni a feladat végét és leválni arról.

A feladatvégzés időtartama és gyakorisága

A gyermek képességeitől, teherbírásától függően alkalmanként 5-20 perc, naponta 2 – 4 alkalommal.

A feladatok száma

A feladatok száma 1 - 6 feladatig emelkedhet. Akkor kaphat egynél több feladatot a gyermek, ha képes az önálló feladatváltásra. A feladatok száma a munkavégzésre fordítható idő és a feladatok nehézségi fokának függvényében határozható meg.

A feladatok lépéseinek száma

Egydobozos egylépéses feladattól a többlepéses alaplapos szervezésű feladatig a gyermek képességétől függően adhatók.

Célszerű a feladatsort a legegyszerűbb feladattal kezdeni, fokozatosan nehezíteni és kedvelt feladattal befejezni.

Feladatváltás

A gyermek az asztal bal oldalára készített feladatot (amelyet a pedagógus, vagy ő maga készít oda) elkészíti, majd jobbra a kijelölt helyre teszi, illetve visszaviszi a polcra, ahonnan elhozta. Addig ismétli ezt a folyamatot, amíg a feladat dobozai, illetve a dobozokat jelölő jelkártyák el nem fogynak az asztaláról.

Ajánlott feladattípusok

- Egyeztetés tárgyat tárggyal, képet képpel, tárgyat, képet funkcióhoz.
- Szortírozás különböző szempontok szerint (szín, forma, méret, funkció, anyagminőség stb.).
- Szerelés (csavarozás, illesztés stb.).
- Csomagolás többféle technikával (dobozba, borítékba stb.).
- Sorrendbe rakás megadott szempontok szerint.
- Önkiszolgálással kapcsolatos feladatok gyakorlása (gombolás, zipzárazás, cipőkötés stb.).

Egyéb vizuális segédeszközök

Az egyéb vizuális segédeszközök közé tartozik például a kommunikációs kártya, a tájékozódást segítő rajzok, ábrák, emlékeztető szempontok, stb. Ezek az augmentált kommunikáció eszköztárának elemei.

22.6. Az óvodai élet megszervezése

A gyermek egészséges, a tevékenységekben megnyilvánuló fejlődéséhez, fejlesztéséhez a napirend és a heti rend biztosítja a feltételeket, melyek a megfelelő időtartamú párhuzamosan végezhető, differenciált tevékenységek, valamint a gyermekek együttműködő képességét feladattudatát fejlesztő, növekvő időtartamú (5 - 35 perces) csoportos foglalkozások tervezésével, szervezésével valósulnak meg. A napirend igazodik a különböző tevékenységekhez és a gyermek egyéni szükségleteihez, valamint tekintettel van a helyi szokásokra, igényekre. A rendszeresség és az ismétlődések érzelmi biztonságot teremtenek a gyermeknek.

A jó napirendet folyamatosság és rugalmasság jellemzi. Fontos a tevékenységek közötti harmonikus arányok kialakítása, szem előtt tartva a játék kitüntetett szerepét. A napi- és heti rendet a gyermekcsoport gyógypedagógusai alakítják ki.

Az óvodai élet szervezésében a gondozásnak is kiemelt szerepe van. A gyógypedagógus a gondozás folyamatában is nevel, építi kapcsolatait a gyermekekkel, egyúttal segíti önállóságuk fejlődését együttműködve a gondozást végző munkatársakkal.

22.6.1. A foglalkozások heti rendszeressége

A heti rendet a gyógypedagógusok állítják össze. A tevékenységi formákat elosztják meghatározott napokra, és komplex foglalkozást terveznek, amelyben hangsúlyosabb szerepet kap egy-egy tevékenység.

A foglalkozás neve	Heti előfordulása	A foglalkozás formája
Anyanyelv- és kommunikációfejlesztés	5	egyéni, mikro csoportos, csoportos
Önkiszolgálás	2	egyéni, mikro csoportos
Vizuomotoros készségfejlesztés	3	egyéni, mikro csoportos
Zenei nevelés alapjai	2	csoportos
Játékra nevelés	3	egyéni, mikro csoportos, vagy csoportos
Mozgásfejlesztés	5	mikro csoportos, csoportos
Habilitáció	11	egyéni

22.6.2. Az óvoda napirendje

Az óvoda napirendjének szabályozása keretet ad a mindennapi tevékenységek megtervezéséhez, azonban a megvalósítása rugalmasan igazodik a gyermekek állapotához.

07.30 – 08.00	gyülekező, önkiszolgálás (tisztálkodás, reggeli)
08.00 – 11.40	kötelező foglalkozások (mikro, csoportos formában) egyéni fejlesztés – séta, játék a szabadban
10.00 - 10.30	önkiszolgálás (tisztálkodás, tízórai)
11.40 – 12.30	önkiszolgálás (ágyazás, terítés, ebéd, tisztálkodás)
12.30 – 15.00	csendes pihenés, egyéni szükségletekhez igazodó ébredés

15.00 – 15.30	önkiszolgálás (ágyazás, tisztálkodás, uzsonna)
15.30 – 16.30	szabad játék

Ez a napirend csupán egy keret, rugalmasan változik az adott igényeknek megfelelően.

22.6.3. Felvétel az óvodába

Az a gyermek kerülhet a gyógypedagógiai óvodába, aki rendelkezik a szakértői bizottság szakvéleményével, valamint szociális fejlettség terén minimum követelménynek megfelelő csoportban nevelhető, önmagára és társaira nem jelent veszélyt.

22.6.4. Kapcsolattartás formái

Az óvodai nevelés elsősorban a családi nevelés kiegészítésére vállalkozik. Azonban a társadalmi folyamatok nem kívánatos hatására, és egyéb okok miatt a család funkciói sérülhetnek. Előfordul, hogy az óvodának át kell vállalnia a család által meg nem oldott feladatokat is, a gyermekek érdekében. Ilyen esetben az óvoda jelenti a gyermek számára a biztonságot, a családi fészek melegét.

22.6.5. Óvoda-család

Családlátogatások célja, hogy a pedagógus megismerje a gyermeket közvetlen környezetében, valamint tájékozódjon a családi nevelés elveiről, szokásairól.

Szülői értekezletek célja a gyermekek közösségét, az óvodai csoportot, az óvodát érintő nevelési feladatok, különböző programok megbeszélése, eredmények értékelése. A pedagógus feladata a szülők véleményének meghallgatása, javaslataik figyelembe vétele.

Fogadóórák célja olyan információk cseréje, mely a gyermekkel vagy közvetlen környezetével kapcsolatosak, esetleg bizalmas jellegűek.

Nyílt napok célja lehetőséget biztosítani a szülőknek, hogy a mindennapi óvodai életbe bepillantassanak, valamint tájékozódjanak gyermekük közösségben elfoglalt helyéről, viselkedéséről.

Óvodai ünnepek, közös programok célja a család és az óvoda közti kapcsolat elmélyítése, a gyermekek érzelmvilágának gazdagítása. Fontos, hogy e napok emelkedjenek ki az óvoda mindennapjaiból, külsőségekben és belső tartalmukban is.

22.6.6. Óvoda – iskola

Az együttműködés célja az átmenet megkönnyítése. Ennek érdekében több közös programunk van az iskolai szakfeladattal, pl.: farsang, egészségnap, közös ünnepek, stb.

Óvodánkból a gyerekek többsége intézményünk általános iskolájában folytatja tanulmányait. A kölcsönös hospitálások alkalmával nyomon követhetjük a gyerekek fejlődését, iskolai beilleszkedését.

22.6.7. Gyermekorvos, védőnő

Folyamatosan figyelemmel kíséri az óvodába járó gyermekek testi, lelki egészségének alakulását, segíti a pedagógus preventív munkáját.

22.6.8. Egészségügyi és gyermekvédelmi intézmények

Speciális szakismereteikkel segítik megfelelő egészségügyi ellátását, a gyermekek nevelését.

22.7. Fejlesztés kiemelt, speciális területei

22.7.1. Szociális készségek fejlesztése

Az autizmusban sérült három terület közül (szociális viselkedés, kommunikáció és rugalmas gondolkodás) a legmarkánsabb problémákat a szociális interakciókban fedezhetjük fel: az autizmus mint „szociális fogyatékoság” a legvilágosabban specifikus. Természetesen egymástól elválaszthatatlan az első két terület, hiszen a valódi kommunikáció mindig valamilyen szociális interakciót is jelent. Elsődleges fontosságú speciális pedagógiai cél tehát a gyermek képességszintjének megfelelő szociális viselkedés, illetve az ezt megalapozó elemi készségek fejlesztése, tanítása. A szociális fejlesztési feladatok között a beilleszkedést közvetlenül elősegítő készségek fejlesztése mellett fontos feladat a szabadidős készségek tanítása is (bővebben a Játék című fejezetben). A tanítási, fejlesztési módszerek kiválasztásakor feltétlenül figyelembe kell venni, hogy az autizmusból fakadó nehézségek megakadályozzák a gyermeket abban, hogy a szociális készségeket spontán, intuitív úton sajátítsák el. Mindezek következménye, hogy a tanítás metodológiájában elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív- és viselkedésterápiás eljárások, amelyek mellett a gyermek egyéni szükségleteinek és képességszintjének megfelelően alkalmazunk más fejlesztési módszereket és programokat is, lásd zenei interakció. A szociális fejlesztés (a kommunikációhoz hasonlóan) áthatja az óvodai fejlesztés egészét, minden területen megjelenik hol célként, hol feladatként, hol feltételként. A komplex szociális viselkedésminták tanítása majd iskolai feladat lesz, az óvoda feladata az alapozó készségek kialakítása.

A taníthatóságot megalapozó szociális készségek megtanítása:

- Más személyek jelenlétének felismerése és elfogadása.
- A pedagógus segítségének elfogadása.
- A csoport életének, elemi szabályainak, szokásainak elsajátítása.
- Az elemi viselkedési szabályok elsajátítása
- Az utánzási készség fejlesztése.

Önmagáról való tudás tanítása:

- Személyi adatok megtanítása.
- Saját külső tulajdonságainak tanítása.
- Saját maga és más személyek elkülönítése (pl. önfelismerés tükörben).
- Elemi élménymegosztás tanítása.
- A gyermek által gyakran végzett, megszokott tevékenység felsorolása.

Kapcsolatteremtés, fenntartás:

- A metakommunikáció megértésének és használatának fejlesztése.
- Ismerős személyek felismerése, nevének megtanítása.
- Egyszerű szociális rítusok megtanítása (pl. köszönés, segítségkérés).
- Az információcsere szabályainak tanítása, kommunikációs interakció kezdeményezése, fenntartása, befejezése.
- Óvodán belüli egyszerűbb szociális helyzetek viselkedési szabályainak betartása.
- Elemi kooperáció felnőttel, gyermekkel.

Az óvodai élet minden területén megjelenő szociális fejlesztést speciálisan erre a célra létrehozott egyéni fejlesztési helyzetben végzi a pedagógus. A már megtanult viselkedésminták valódi élethelyzetekben való gyakorlása elengedhetetlen feladat.

A fejlesztés keretei

Az előre megtervezett helyzet létrejöhet egy felnőtt-egy gyermek között, egy felnőtt-egy gyermek -egy felnőtt segítő között, illetve egy felnőtt segítheti két gyermek kapcsolat kialakítását. Hatékony forma lehet a fordított integrációs helyzet, amikor ép gyermekek látogatnak el autista társaikhoz pedagógus által megtervezett céllal. A szociális fejlesztés hatékony segédeszközei pl. az én könyv, polaroid fotó, videó felvétel.

22.7.2. A kommunikációs készségek fejlesztése

A fejlesztett készségek, a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszközei. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkció megértésének sérülése. Minden autista gyermeknél - függetlenül verbális képességeinek színvonalától - elsődleges fontosságú cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. E cél megvalósításához egyénre szabott kommunikációs eszközök (pl.: alternatív kommunikációs rendszerek, metakommunikáció) használatának tanítása szükséges. Hasonlóan a szociális fejlesztéshez, a kommunikációs készségek tanításának módszertanában is elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív- és viselkedésterápiás eljárások, amelyeket a gyermek egyéni szükségleteinek és képességszintjének megfelelően kiegészítendőek más fejlesztési módszerekkel is (lásd: segítő programok).

22.7.3. Az autista gyermekek kommunikációjának jellegzetességei

Az óvodáskorú autizmus spektrum zavarral élő gyermekek a kommunikáció értés és használat szempontjából is rendkívül heterogén csoportot alkotnak. A problémák megjelenése egyedi, de minden gyermek közös abból a szempontból, hogy a kommunikációs eszköz szociális alkalmazása gyenge marad a gyermek általános képességszintjéhez viszonyítva.

Az óvodába lépő autista gyermekek többsége nem beszél, mások echolálnak, vagyis azonnal vagy késleltetve megismétlik az elhangzottakat, és vannak a nyelvet formai szempontból bizonyos kontextusokban megfelelően használó gyermekek is.

Az értés szempontjából is rendkívül vegyes a kép, némelyik gyermek bizonyos mértékig érti a beszélt nyelvet, mások egyáltalán nem reagálnak a beszédre. Jellemző, hogy a jól beszélő gyermek beszédértése elmarad a beszédprodukciónál mögött. A beszédre valamelyest megfelelően reagáló gyermekek megértésére jellemző, hogy szó szerint értelmezik az elhangzottakat.

Közös jellegzetesség, mely a beszédet használó gyermekekre is igaz, hogy a látható, konkrét információk feldolgozásában sokkal sikeresebbek, mint olyan elvont és bonyolult jelrendszer megértésében, mint amilyen pl. a nyelv.

22.7.4. A kommunikációs készségek felmérése

Fel kell mérni a kommunikációs készségeket az alábbi területeken a megértés és a használat szempontjából. A felmérés a spontán meglévő készségekre irányul.

1. A kommunikáció módjai és szintjei: verbális, alternatív, metakommunikatív-viselkedéses. Tárgan értelmezve ide tartoznak azok a viselkedésbeli megnyilvánulások is, amelyekkel a gyermek válaszol az őt ért ingerekre anélkül, hogy azokat tudatosan használná a környezet befolyásolására (pl. dührohamok).
2. A kommunikáció eszközei: tárgyak, képek, természetes gesztusok, jelek, beszéd, hangadás, stb.
3. Szókincs, jelentés (tárgyak, személyek, cselekvések, helyszínek, minőségek, belső állapotok, stb. megnevezése). A felmérésnél számítanunk kell a szó szerinti értelmezésre és arra, hogy az értés és használat kontextustól függő.
4. A funkciók felmérésekor képet kapunk arról, hogy a gyermek mire használja kommunikációs készségeit, illetve arról, hogy milyen funkciókat ért meg. Funkciók (utalás, üdvözlés, kérés, kérdezés, utasítás, állítás, felajánlás, tréfa, vita, tiltakozás, figyelemfelhívás, visszautasítás, kommentálás, információadás, kommunikáció az érzelmekről).
5. Kontextus (a különböző helyzetek, amelyekben kommunikálunk) Hol? Kivel? Milyen körülmények között használ a gyermek kommunikációt.

A felmérés alapján egyénre szabott fejlesztési terv készül.

A fejlesztés területei

1. Preverbális kommunikáció
2. Alternatív kommunikációs rendszer használata
3. A beszédértés és beszédhasználat
4. A metakommunikáció értése és használata

A fejlesztés fontosabb módszertani elvei

1. A kommunikációs eszköz funkcionális használatának tanítása, melynek érdekében a tárgyi és szociális környezetet tudatosan úgy kell szervezni, hogy aktív kommunikációra készítse a gyermeket.
2. A kommunikáció célja és eredménye közti összefüggés a fejlesztés egyik motivációs bázisa (pl. értse meg a gyermek, hogy viselkedése egyértelmű következménnyel jár, pl. ha kér valamit, megkapja, a pedagógus ne szolgálja ki a gyermeket automatikusan).
3. A fejlesztés során a meglévő, funkcionálisan használt kommunikációs eszközt a lehető legtöbb természetes helyzetben alkalmaztatni kell, mert a meglévő készségeket a gyermekek új helyzetekben ritkán, vagy nem alkalmazzák.

A fejlesztés keretei

A fejlesztési keretek megegyeznek a szociális készségek fejlesztésének kereteivel és attól nem választhatóak el.

22.7.5. Kognitív készségek fejlesztése

Az érdeklődés a tanulás fontos alapja. Szemben az egészséges gyermekekkel az autisztikus gyermekek esetében nem, vagy csak korlátozottan lehet építeni a spontán tanulásra. Az autista gyermekek érdeklődése környezetük iránt szűk körű, többségüknek általános nehézségei lehetnek a tanulásban. Ebből adódóan nagy hangsúlyt kell fektetni a kognitív fejlesztésre már óvodás korban.

Típusos nehézségek, melyek akadályozzák a tanulást:

1. egyenetlen képességprofil
2. a gondolkodás és a cselekvés merevsége
3. motiváció hiánya vagy gyengesége
4. a szenzoros ingerfeldolgozás zavarai
5. sorrendiség követésének nehézsége
6. idő- és okság megértésének nehézsége
7. epizódokat tároló emlékezet
8. szituációhoz kötött tanulás: ismereteiket más helyzetben nem, vagy csak segítséggel tudják alkalmazni
9. fogyatékos tudás a környezetről személyek és tárgyak tekintetében is (ismeretek integrációjának hiánya): tapasztalataiknak többsége széteső, töredékes, nem szerveződik értelmes egésszé (a dolgok tartalmi összefüggéseinek nem értése), a szokásosnál jobban kötődnek külső tájékozási pontokhoz.

A kognitív fejlesztés céljai, főbb területei:

- az érdeklődés felkeltése, hosszabb idejű fenntartása
- az elemi kognitív funkciók – érzékelés, észlelés – fejlesztése
- a vizuális és akusztikus figyelem és emlékezet fejlesztése
- a figyelem tartósságának növelése
- utánzási képesség kialakítása
- testséma kialakítás
- az alapszínek és formák megismertetése, megkülönböztetése
- a megfigyelőkészség fokozása
- analízáló, szintetizáló készség fejlesztése
- szerialitás fejlesztése
- a lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése
- a szimbolikus gondolkodás elősegítése

A kognitív fejlesztés keretei

- Egyéni fejlesztési forma
- Segített önálló munka: gyakorlás segítséggel
- Strukturált munka: gyakorlás
- Kiscsoportos foglalkozás: gyakorlás, általánosítás

22.8. Autizmus specifikus óvodai fejlesztés

22.8.1. A külső világ tevékeny megismerése: a tanulás

Az érdeklődés a tanulás fontos alapja. Szemben az egészséges gyermekekkel, különösen a fiatal autisztikus gyermekek esetében nem, vagy csak korlátozottan lehet építeni a spontán tanulásra. Az autista gyermekek érdeklődése környezetük iránt szűkkörű, többségüknek általános nehézségei lehetnek a tanulásban. 83

A tanulás célja

- A gyermek tapasztalatokhoz juttatása, a percepció és a gondolkodás integrálása, adaptív viselkedési és munkavégzési formák elsajátíttatása: képességfejlesztés, a gyermeket körülvevő természeti és társadalmi környezet cselekvésbe ágyazott megismertetése.

- A tanulás hatására jöjjenek létre pozitív változások a megismerő tevékenységekben, a kommunikációban, a szociális kapcsolatok szervezésében, ezáltal az egész személyiség fejlődésében.
- A pervazív zavarban szenvedő gyermekek esetében a legkorábbi időponttól kezdve szem előtt kell tartanunk a leghosszabb távú fejlesztési célt, a gyermek környezetébe, illetve a társadalomba való felnőttkori beilleszkedésének segítését.

Tekintettel kell lennünk erre, amikor a célok között fontossági sorrendet állítunk fel.

Típusos nehézségek, melyek akadályozzák a tanulást

- egyenetlen képességprofil
- a gondolkodás és a cselekvés merevsége
- motiváció hiánya vagy gyengesége
- a szenzoros ingerfeldolgozás zavarai
- sorrendiség követésének nehézsége
- idő és ok-okozat megértésének nehézsége
- epizódokat tároló emlékezet
- szituációhoz kötött tanulás: ismereteiket más helyzetben nem, vagy csak segítséggel tudják alkalmazni
- hiányos tudás a környezetről személyek és tárgyak tekintetében is (ismeretek integrációjának hiánya); tapasztalataiknak többsége szünetes, töredékes, nem szerveződik értelmes egésszé (a dolgok tartalmi összefüggéseinek nem értése), a szokásosnál jobban kötődnek külső tájékozási pontokhoz.

A tanulás keretei

Az autista kisgyermek tanulási folyamata elsősorban tanítási, illetve ún. munkahelyzetekben zajlik:

- egyéni fejlesztési forma: új ismeretek tanulása
- segített önálló munka: gyakorlás segítséggel
- strukturált munka: gyakorlás
- kiscsoportos foglalkozás: gyakorlás, általánosítás

22.8.2. Önkiszolgálási készségek és a házimunka elemeinek tanítása

A pervazív fejlődési zavarban szenvedő óvodáskorú gyermekek nagyon gyakran kerülnek úgy az óvodába, hogy az önkiszolgálási készségek még nincsenek jelen. Ennek egyik oka lehet a szociális terület sérülése, a gyermekek nem motiváltak a személyes környezet elismerésére, fejlődésük során nem jelenik meg az „egyedül teszem” korszak és az utánzásos tanulás is sérült. Gyakran a készség elsajátításához szükséges motoros feltételek sincsenek jelen.

Szerepet játszhat a saját testből érkező szenzoros információk feldolgozási zavara is. E hiányok együttese vezet ahhoz a jelenséghez, hogy a gyermekek alapvető önkiszolgálási készségeinek kialakítása az óvodáskorra, alacsony mentális szintű gyermekek esetén, a későbbiek feladata marad.

• Szobatisztaság

Az egészséges gyermekek 2 éves koruk táján válnak biológiailag és értelmileg éretté a szobatisztaságra. A biológiai érettség mellett elengedhetetlenül fontos feltétel a környezetnek való megfelelni vágyás, a szociális jutalmak iránti fogékonyság, az utánzás képessége és a „nagyvá válni akarás”. Az autista gyermekek testi fejlődésére általában jellemző a lelassult, megkésztett fejlődés. Emellett a biológiailag szobatisztaságra érett gyermekek esetében a

társuló fogyatékosként megjelenő mentális elmaradás, valamint gyakran a szociális, kognitív sérülés hátráltatja, vagy akadályozza a szobatisztaság kialakulását.

Az óvodába kerülő még nem szobatiszta gyermek esetében orvosi vizsgálattal kell kizárni a késés szervi okait. Ha ez megtörtént, akkor alapos általános pedagógiai felmérés (amint lehet formális pszichológiai felmérés is) után képet kapunk a gyermek mentális képességeiről.

Ha a gyermek mentális képességei (és mentális kora), valamint motoros képességei (nadrág fel-lehúzás) lehetővé teszik, akkor indokolt szobatisztasági tréningbe kezdeni, természetesen a szülőkkal való konzultáció után, meggyőződve teljes támogatásukról.

A szobatisztasági tréning célja kettős:

- egyrészt rugalmasan alkalmazott szokássá alakítani a vécéhasználatot (tehát a gyermek magától és csak akkor üljön a vécére, ha valóban szükséglete van),
- másrészt olyan kommunikációs eszközt adni a kezébe (szóbeli készség, kép vagy tárgy), melynek segítségével bárhol és egyértelműen jelezni tudja környezete számára szükségletét.

A szobatisztasági tréning meglehetősen idő-, ember- és türelemigényes folyamat, ami nagy kitartást igényel mind a gyermek, mind a pedagógus, mind a szülők részéről.

A szobatisztasági tréning időszakában a gyermek számára ez az egyetlen és legfontosabb fejlesztési cél.

• Étkezés

Az autista gyermekek körében igen gyakoriak az étkezési problémák. Minden esetben meg kell próbálnunk a jelenség okait megfigyelni és ennek megfelelően eljárni.

1. A gyermek elutasítja az étkezési helyzetet (nem ül le az asztalhoz, nem marad az asztalnál, az óvodában nem hajlandó enni).
2. A gyermek étkezéséhez szükséges alapvető készségei hiányoznak (leggyakrabban nem tud fogni vagy rágni stb).
3. A gyermek túlszelektál: csak bizonyos fajta, színű, állagú, formájú stb. ételt fogad el.

A fejlesztés, a hiányzó készségek kialakítása ezekben az esetekben is az egyéni kognitív-viselkedésterápiás program keretében zajlik.

• Öltözés

Mivel az autista gyermekek kevésbé motiváltak az önállóságra, az öltözés megtanítása gyakori fejlesztési cél. A megfelelő szintű vizuális segédeszközök használata nagy segítséget jelent a gyermek számára abban, hogy kövesse a ruhadarabok felvételének sorrendjét.

• Tisztálkodás

Az öltözéshez hasonlóan a tisztálkodási műveletek (kéz- arcmosás, kéz-és arctörölés, fogmosás, fésülködés, orrtörölés) megtanítása is fontos fejlesztési feladatként jelenhetnek meg. A feladat annival nehezebb és összetettebb az öltözéshez képest, hogy a tisztálkodás esetében a szükséglet felismerése és a tisztálkodás minősége is fontos összetevője a készségnek. Ezen utóbbi elemek kialakítása nagyon nehéz feladat lehet.

• Elemi házimunka

Amennyiben a gyermek képességei megengedik - a speciális módszerek alkalmazása mellett - fontos egyszerűbb naposi teendőkbe szisztematikusan bevonni őket (pl. terítés, asztalleszedés, viráglocsolás, portörölés, rendrakás stb.).

22.8.3. Mozgás

A gyermeki szervezet az óvodás kor (3-7 év) alatt igen jelentős változáson esik át - így van ez az autista kisgyermek esetében is. Az óvodában a torna és a mozgásos játékok fejlesztik a gyermekek természetes mozgását (pl. járás, futás, ugrás, támasz, függés, egyensúlyozás, dobás), valamint a testi képességeket, (pl. erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség). Mindezekon túl az autista kisgyerekek a mozgás szempontjából is nagy különbségeket mutathatnak.

Az autista kisgyermek mozgásának jellemzése

Az autista gyermekek viselkedésének leírásakor igen gyakran találunk olyan jellemzőket, melyek a mozgással kapcsolatosak (sztereotip, repetitív mozgások, pl. hintázás, céltalannak tűnő futkározás, ugrálás, dobálás, hiperaktivitás, stb.) Ezek azonban nem a szűk értelemben vett mozgásfejlődés problémái, hanem sokkal inkább az autizmusra jellemző szociális, kommunikációs károsodásból, valamint a szerep-, és imitatív játékhöz szükséges képzelet, fantázia sérüléséből származnak.

Vannak olyan autista gyermekek, akik életkoruknak megfelelően mozognak, vagy akár ügyesebbek is bizonyos mozgásokban (pl. mászás), mint kortársaik, de gyakran előfordul, hogy mennyiségi és minőségi eltéréseket találunk az autista kisgyerekek mozgásfejlődésében. Mennyiségi jellemzője lehet a lassabb fejlődési tempó, a fejlődés szabálytalansága, egyenetlensége, (pl. bizonyos fázisok kimaradnak, kevésbé gyakorlódnak be, másokra sokkal több időt fordít a gyerek), valamint a spontán utánzás hiánya.

Minőségi eltérés lehet a gyakran előforduló izomhypotónia.

Szenzomotoros integrációs szemlélet a fejlesztésben

Óvodás korban az autista kisgyerekeknél a szenzomotoros integrációs szemléletű fejlesztés célja, az esetleg megkésett mozgásfunkciók, az éretlen szenzomotoros információfeldolgozás, a mozgástervezés és kivitelezés, a koordinációs és kombinációs képesség fejlesztése.

A szenzomotoros feladatok az egyes érzékszervek differenciáltabb és pontosabb működését segítik elő, normalizáló hatással bírnak az aktivitásra, javítják a testsémával és a térbeli tájékozódással kapcsolatos tudatosságot is.

Módszertani javaslatok:

- A gyermek képességszintjének megfelelően előre jelezzük, hogy mikor lesz mozgás.
- Látható módon jelezzük, hogy a foglalkozás meddig tart, és ott milyen gyakorlatok lesznek. Erre a legmegfelelőbb módszer, hogy az eszközöket olyan módon helyezzük el, mely egyértelműen jelzi a gyermekeknek, hogy mit kell csinálniuk.
- Ha utánzás útján nem sikerül a feladatokat elsajátítani, akkor a gyermekek mögé állva, velük együtt végezzük el a gyakorlatot.
- Ha a mozgás eleinte még nem öröm a gyermek számára, akkor használjunk külső motivációt, mely egyénekenként változhat.
- A pedagógiai megfigyelés módszerével előzetes felmérést kell készíteni a következő területeken: a gyermek utánzási képessége, beszédértésének szintje együttműködési képesség felnőtellel, gyerekekkel, frontális irányítás elfogadása, figyelem más gyerekek jelenlétében.
- A fentiek alapján határozzuk meg a lehetséges foglalkoztatási formát, amelyek lehetnek a következők: egyéni helyzet: egy pedagógus egyszerre egy gyerekekkel foglalkozik; egy térben egyszerre több gyerekekkel egyéni formában foglalkozik egy-egy pedagógus;

ha a gyermekek képesek utánozni és magukra vonatkoztatják a frontális instrukciókat, akkor legfeljebb 5-6 gyereket irányíthat egyidejűleg pedagógus.

- Lehetőleg olyan feladatokat tervezzünk, melyhez nem szükséges a társakkal való együttműködés vagy eszközmegosztás. Szociális fejlesztési célként kitűzhetünk a legjobb képességű gyermekek számára már óvodás korban olyan célokat, melyek minimális szintű képességű gyermekek számára már óvodás korban olyan célokat, melyek minimális szintű társra figyelmet kívánhatnak. .
- A verbális utasítások mellett (helyett) igyekezzünk mindent vizualizálni.

A mozgásfejlesztés területei

1. Vizuomotoros készségfejlesztés

Az autista gyermekek tárgyakkal való manipulációját megfigyelve szembevetendő az érdeklődés hiánya. A tárgyi világ ismeretlen elemeinek megismerésére irányuló spontán készletés, az, ami az új anyagok, tárgyak, eszközök megismeréséhez és használatához vezethetne. Ennek hiányában tárgyhasználatuk legtöbbször inadekvát, repetitív, a megismerő folyamat során a spontán exploráció gyakran a tárgy lényegtelen tulajdonságaira irányul.

A fenti problémák miatt a vizuomotoros képességek fejlesztése a normál fejlődésmentet követve, a gyermek fejlettségi szintjéhez igazodva strukturált tanítási helyzetben, speciális módszerekkel valósítható meg.

A fejlesztés célja

A tárgyakkal való olyan szintű manipuláció, amely képessé teszi a gyermeket tevékenységek elvégzésére és a funkciónak megfelelő eszközhasználatra, saját fejlettségi szintjén.

A középtávú (kb. egy óvodaévet felölelő) célok meghatározásához mindenkor szükséges a gyermek aktuális vizuomotoros készségszintjének felmérése. A vizuomotoros felmérés eredményeinek birtokában és a gyermek egyéb területen felmért (kognitív, kommunikációs, viselkedésbeli) jellemzői alapján tűzhetők ki a fejlesztési célok.

A fejlesztés egyéni helyzetben, egyénre szabott fejlesztési terv alapján valósítható meg.

A középtávú fejlesztési célok elérése érdekében azokat kisebb lépésekre kell lebontanunk, ügyelve arra, hogy a már meglévő készségekre alapozzunk és várjuk el azok folyamatos alkalmazását más területen is.

A fejlesztés feladatai:

- finommotoros alapkészségek kialakítása, kéz és ujjak mozgatása, két kéz összehangolt mozgatása, tárgy megfogása, elengedése, csippentő fogás, stb.
- finommotorika általános fejlesztése
- szenzomotoros koordináció fejlesztése
- percepció fejlesztése
- testséma és lateralizáció kialakulásának segítése
- térbeli tájékozódás fejlesztése
- nyomaték javítása
- grafomotoros készségek fejlesztése

Ajánlott feladattípusok

Szem - kéz koordináció fejlesztésére irányuló feladatok:

- konstrukciós játékok szétszedése, illesztése, csavarozása
- papírtépés, hajtogatás
- gyöngyfüzés

- különböző anyagok válogatása

Nyomaték fejlesztését segítő feladatok:

- képlékeny anyagok alakítása (gömbölyítés, lapítás, sodrás, mélyítés, kicsípés)
- nyomdázás

Grafomotoros készségek fejlesztésére irányuló feladatok:

- rajzolás
- festés

Ábrázolás és kézimunka technikák

- vágás
- ragasztás
- vegyes technikák

Testséma és lateralizáció kialakítása, térbeli tájékozódás fejlesztése

- tükör előtti gyakorlatok
- utánzás fejlesztése

A fejlesztés keretei

Az egyéni fejlesztés időtartama a gyermek egyéni képességeitől és az adott tevékenység típusától függően naponta 2-4 alkalommal 5-15 perc.

A fejlesztés helyszínének helyes megválasztása (a figyelemkoncentrációt legjobban elősegítő, ingerszegény környezet), az egyénre szabott munkarend, munkaszervezés megfelelő kialakítása a készségek elsajátítását, önálló alkalmazását segíti.

Az elsajátított készségek gyakorlása, szinten tartása a munkavégzés során strukturált keretek között, a gyakorlati alkalmazás az önkiszolgálás és a játéktevékenység során valósul meg. Ezen kívül törekednünk kell azok minél általánosabb, szélesebb körű alkalmazására a gyermek életének különböző területein is.

Nagymotoros fejlesztés

Általános mozgásfejlesztést célzó gyakorlatok

- Rendgyakorlatok
- Kartartások (nyújtott, hajlított, vegyes)
- Karkörzések
- Állások (alapállás, lábujjon, sarkon, talpélen, guggolóállás, terpeszállás)
- Ülés (nyújtott, terpesz, török)
- Fekvés (hanyatt, hason, oldalt)
- Függés (függőállás, függeszkedés)
- Járás (kis és nagy lépéssel előre, oldalra, gyors, lassú, különböző minőségű talajon, vonal között, vonalon, tárgyak kikerülésével, átlépésével, hullámvonalon, irányváltatással, különböző eszközökkel, lépcsőn járás)
- Futás (gyors, lassú tempóban, tempóváltással, különböző irányba, irányváltással, különböző szélességű vonalak között, futás közben akadály átlépése, megkerülése, futkározás, célba futás, futás eszközzel a kézben)
- Ugrás (szökdelés, átugrás, leugrás, ki-be ugrás)
- Dobás-fogás (elkapás, eldobás, célba dobás)
- Támaszgyakorlatok (csúszás, kúszás, mászás, gurulás)

- Egyensúlyérzéklet fejlesztő gyakorlatok (lábujjhegyen állás nyitott, majd csukott szemmel, fél lábon megállás, statikai egyensúlyhelyzetből való kibillentés, egyensúlyozás vonalon, padon járás közben tárgy egyensúlyozása, egyensúlyozás különböző tárgyakon /Bobáth labdán, hengeren/, forgások, hintázás).

22.8.4. Játék

A pervazív fejlődési zavarban szenvedő kisgyermek játékfejlődése a normál fejlődésmentől jelentősen eltér. A játéktevékenységekkel kapcsolatos alapvető nehézségek az autizmusban tapasztalható kognitív sérülésből, a szimbolikus gondolkodás fogyatékosságából fakadnak, például annak „felismerni nem tudásából”, hogy a játéktárgy nem csupán eszköz, hanem egy másik, a valós életben előforduló tárgyat is reprezentál. Az autizmussal élő gyermekek játékfejlődésének egyik sajátossága, hogy gyakorlatilag teljesen hiányoznak belőle a játék szimbolikus és kreatív vonásai. A változatos, fantáziadús játék helyett tárgyakat gyűjt, sorba rak, a tárgyak eredeti funkciójától függetlenül annak irreleváns részleteivel, vagy sajátos tulajdonságával foglalkozik, erőteljesen ragaszkodik hozzájuk. Sérül annak képessége, hogy interakciót igénylő aktivitásokban vegyen részt. A pervazív fejlődési zavarban szenvedő gyermekek spontán játéktevékenysége többnyire rugalmatlan, ismétlődő cselekvésből vagy cselekvéssorból áll. Ha viselkedési repertoárjukban fel is fedezhetünk gyakorló vagy szerepjátéknak tűnő tevékenységeket vagy azok elemeit, alaposabb megfigyelés után többnyire észrevesszük, hogy az elemek mechanikusan visszatérnek, és kreativitás, változatosság alig figyelhető meg. Külső személy bekapcsolódásakor, beavatkozásakor a gyermekek megzavarodnak, dühösek lesznek, és nem képesek rugalmasan folytatni a tevékenységet. A konstrukciós játékra való képesség ritkábban sérül.

A gyermekek magukra hagyva többnyire sztereotípiájukba fordulnak, így a fenti módon „játszanak”. A szűkebb értelemben vett játéktevékenység hiánya miatt nincsen lehetőségük a világról, főleg a szociális világról játék közben ismerteket szerezni, illetve a megszerzett ismereteket rugalmasan alkalmazni.

A játéktevékenység tanításának célja

A játékeszközök adekvát használata.

A napi struktúrán belül az önállóan végezhető szabadidős tevékenységek repertoárjának bővítése.

A játéktevékenység tanulása során a gyermek szerezzen tapasztalatokat a környező világról. Játéktevékenységhez kapcsolható általános (kognitív, észlelési, mozgásos) fejlesztés.

Módszertani elvek és javaslatok a különféle játéktípusokhoz

Az autista gyermek számára a gyakorló, didaktikus és konstrukciós játékok alkalmasak arra, hogy sikerélményhez juttassuk őket, mivel típusos erősségeikre itt általában építhetünk, de az egyes gyermekek között nagy különbségek észlelhetők e területen is. Lényegesen nagyobb nehézséget jelentenek a szabályjátékok, mivel a szabályok egy részét sérülésükből adódóan nem értik (pl. bújócska, fogócska).

A szimbolikus játékokkal kapcsolatos készségek az autizmusban alapvetően sérült területekhez tartoznak. Ezen játékformák tanítása nem tartozik az óvodai feladatok közé. A játékok tanítására is vonatkozik a feladat, vagy szabály vizualizációja, szükség szerint egyszerűsítése.

A játéktevékenység fejlesztésének keretei:

Kezdetben, egyéni helyzetben tanítjuk a játéktevékenységeket és a játékeszközök használatát. A későbbiekben a szabadidős tevékenységek közé egyre csökkenő mennyiségű segítséggel végzett önálló, vagy páros tevékenységként építjük be.

22.8.5. Zenei interakció

Mivel a zenei képességek nem sérülnek az autisztikus fejlődési zavar miatt, az autista gyermekek oktatásában, nevelésében a zene komplex módon és hatékonyan alkalmazható a sérült készségek kompenzálására, a fejlődésükben elmaradt készségek fejlesztésére. Ezen belül különösen fontos a szerepe a szociális és kommunikációs viselkedés fejlesztésében.

A zenei interakció célja

A szociális interakciók kialakítása és megerősítése, a zene sajátos lehetőségeinek felhasználásával. A zenei interakció lehetőséget ad a nyelv kialakulása előtti, preverbális készségek fejlesztésére, mely az autizmusban a beszélő gyerekeknél éppen úgy sérült, mint a nem beszélők esetében. A zeneiinterakció további céljai az általános zenei, korai mozgásos, kognitív készségek fejlesztése, örömteli foglalkozás biztosítása.

A zene kommunikációs eszközként való használatát a következő sajátosságok teszik lehetővé:

- a gyermekek nagy többsége reagál a hangokra (pl. odafordulással, vokalizálással, mozgással)
- a zene örömforrás, a legtöbb gyermek számára jutalomértékű, segít a szorongás oldásában
- a dallam, a ritmus periodicitása kiszámítható és ezért örömet, biztonságérzetet nyújt a gyermekek számára.

A fejlesztés fő területei:

- preverbális készségek,
- kommunikációs eszközök funkcionális használata,
- szerepcsere,
- várakozás,
- a testi közelség és testkontaktus elfogadása,
- szociális megértés (pl. kontaktusjátékokban).

A fejlesztés keretei:

A fejlesztési keretek megegyeznek a szociális készségek fejlesztésének kereteivel.

Eszközök:

- dallam- és ritmushangszerek (doromb, furulya, xilofon, triangulum, dob, kolomp) esetleg vizuális jelekkel ellátva.
- magnó, mikrofon
- vizuális információhordozók (képek, feliratok, jelek)
- nagyméretű tükör

22.8.6. Speciális eljárások, módszerek, terápiák alkalmazása az óvodában

- **Babzsák Fejlesztő Program**

A játékos szociális-kommunikációs fejlesztő programmal az autizmus természetéből adódó sérült képességterületek fejlesztése történik. Ezekre a fejlesztő foglalkozásokra jellemző a specifikus tevékenységszervezés, a munkarend és munkaszervezés, amelyek megmutatják, hogy mennyi ideig tart a tevékenység, és hogy milyen sorrendben követik egymást a feladatok.

A Babzsák Fejlesztő Program olyan kiscsoportos, térben, időben, tartalmaiban és eszközeiben előre megtervezett és megszervezett szituáció, amely alkalmas az autizmussal élő gyermekek intézményi, illetve természetes társas helyzetekben szükséges szociális és kommunikációs készségeinek kialakítására, fejlesztésére és gyakorlására.

A babzsák fejlesztő eszköz segítségével érzékelhetővé válik a gyermek számára a szociális interakció fennállása, a kölcsönösség és a szerepcseré a kommunikáció során. A szociális-kommunikációs készségek célzott fejlesztésével az autizmussal élő gyermek legyen képes elfogadni a csoportos cselekvési szituációt, képes ebben a helyzetben feladatok megoldására úgy, hogy közben figyel a partnerekre, játék- és viselkedési szabályokra, ezáltal sikerélményhez juttatja a résztvevő gyermekeket.

22.9. Egyéni fejlesztés

Óvodánk minden gyermeke - sajátos nevelési igényéből adódóan - kiemelt figyelmet kap. Minden kisgyermek részesül egyéni fejlesztésben. E gyógypedagógiai tevékenység az adott gyermek vagy gyermekcsoport igényeitől függő eljárások alkalmazását teszi szükségessé.

Az egyéni fejlesztő tevékenységet meghatározó tényezők:

- a fogyatékoság típusa, súlyossága,
- a fogyatékoság kialakulásának, diagnosztizálásának és a speciális ellátás megkezdésének az ideje,
- képességei, kialakult készségei, kognitív funkciói, meglévő ismeretei,
- családi háttere.

A fejlesztés magában foglalja a vizuális, akusztikus, taktilis mozgásos észlelés folyamatait, a motoros képességeket, a beszéd- és a nyelvi készségek és az értelmi képességek fejlesztését.

A különleges bánásmódot igénylő gyermekek számára a törvényi szabályozóknak megfelelően személyre szabott fejlesztési tervet dolgozunk ki. Az egyéni fejlesztés céljait és feladatait a gyermekek fejlesztésére vonatkozó általános célrendszer figyelembevételével fogalmazzuk meg a szakértői bizottság szakvéleménye alapján.

A fejlesztés szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert, a környezet kialakítását minden esetben a gyermekek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

Célok:

- hiányzó, vagy sérült funkciók kompenzálása, vagy helyreállítása a meglévő ép funkciók bevonásával
- a funkciók közötti egyensúly helyreállítására törekvés
- speciális eszközök elfogadtatása, használatának tanítása
- sikerélményhez juttatás
- eredményes területek előtérbe helyezése

22.10. Az óvodai nevelés eredményessége, ellenőrzés, értékelés

Az óvoda a jogszabályi előírásoknak megfelelően a gyermek fejlődését folyamatosan nyomon követi. Az óvodás gyermekek értelmi állapotát a szakértői véleményben megfogalmazott irányvonalak alapján felmérjük, érzelmi, szociális és erkölcsi állapotával kapcsolatosan megfigyeléseket végzünk.

Megismerjük a gyermekek előzetes és/vagy más forrásból származó tapasztalatait, építünk rájuk. A gyermekek tevékenységének megfigyeléséből, produktumaik értékeléséből kapott információkat elemezzük.

Az autizmussal élő óvodások fejlettségét diagnosztikus céllal autizmus specifikus vizsgálóeljárások segítségével mérjük fel: Nottingham Sutherland House School Developmental Checklist (Fejlődési kérdőív) használjuk. A gyermekek képességszintjét ezzel a diagnosztikai eszközzel mérjük fel szeptember és június hónapban. Félévkor pedig gyógypedagógiai értékelő lapot töltünk ki a gyermek teljesítményéről.

Munkánkra jellemző a folyamatellenőrzés. Tevékenységünket megtervezzük, a tervek szerint végezzük, az eredményeket elemezzük, értékeljük, reflexióink alapján, szükség esetén korrekciót végzünk. Évenként vizsgáljuk a magatartás, a viselkedés változását, a képességek fejlődését, a továbbhaladás lehetőségeit. A szülő folyamatosan tájékoztatást kap, illetve a napi beszélgetések, a szülői értekezletek, a fogadóórák, a gyermekek kiállított munkái, illetve a „nyílt nap” során győződhet meg gyermeke fejlődéséről.

Ellenőrzési formák

- folyamatos megfigyelések, feljegyzések készítése
- a gyermek cselekedeteinek, viselkedésének elemzése
- felmérések nyomon követések

Így nyomon követhető az előrehaladás illetve a korrekció szükségessége az egyes részterületen.

23.KÖTELEZŐ TANESZKÖZJEGYZÉK

Előírt	Meglévő	Hiányzó
1.) Helyiségek		
csoportszoba	1	-
gyermekágy/fektető tároló helyiség	-	1
tornaszoba, sportszertárral	-	2
logopédiai foglalkoztató, egyéni fejlesztő szoba	1	-
játszóudvar	-	1
intézményvezetői iroda	-	-
intézményvezető-helyettesi iroda	-	-
nevelőtestületi szoba és könyvtárszoba	-	-
általános szertár/raktár	-	-
többcélú helyiség (szülői fogadásra, tárgyalásra, ünnepek megtartására alkalmas helyiség)	-	-
orvosi szoba, elkülönítő szoba	-	-

gyermeköltöző	1	-
gyermekmosdó, WC helyiség	1	-
felnőtt öltöző	-	-
felnőtt mosdó	1	-
felnőtt WC helyiség	1	-
felnőtt zuhanyzó	-	-
2.) Helyiségek bútorzata		
Csoportszoba		
óvodai fektető	8	5
gyermekszék (ergonomikus)	14	-
gyermekasztal	4	-
fényvédő függöny	4	-
szőnyeg	2	-
játéktartó szekrény	4	-
könyvespolc	1	-
Előírt	Meglévő	Hiányzó
élősarok állvány	-	-
textiltároló és foglalkozási eszköztároló szekrény	1	-
edény- és evőeszköz-tároló szekrény	1	-
szeméttartó	1	-
Tornaszoba		
tornapad	-	-
tornaszőnyeg	-	-
bordásfal	-	-
mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő készlet	1	-
egyéni fejlesztést szolgáló spec. felszerelések	1	-
Logopédiai foglalkoztató, egyéni fejlesztő szoba		
tükör	1	-
asztal	1	-
szék	4	-
szőnyeg	1	-
játéktartó szekrény vagy könyvek tárolására is alkalmas polc	1	-
Játszóudvar		
kerti asztal	-	1
kerti pad	-	2
babaház	-	1
udvari homokozó	-	1
takaróháló	-	1
mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő,	-	1

mozgásigényt kielégítő eszközök		
Intézményvezetői iroda		
írógépasztal és szék	-	-
tárgyalóasztal, székekkel	-	-
telefon	-	-
Előírt	Meglévő	Hiányzó
fax	-	-
könyvszekrény	-	-
iratszekrény	-	-
elektronikus adathordozó szekrény	-	-
számítógép, internet hozzáféréssel, perifériákkal	-	-
számítógépasztal és szék	-	-
Intézményvezető-helyettesi, tagintézmény-, intézményegységvezető-helyettesi, óvodatitkári iroda		
íróasztal és szék	-	-
iratszekrény	-	-
telefon	-	-
számítógépasztal	-	-
számítógép, internet hozzáféréssel, perifériákkal	-	-
Nevelőtestületi szoba		
asztal	-	-
szék	-	-
könyvtári dokumentum	-	-
könyvszekrény	-	-
Fénymásoló	-	-
tükör	-	-
Többcélú helyiség		
tárgyalóasztal székekkel	-	-
Orvosi szoba, elkülönítővel	-	-
Gyermeköltöző		
öltözőrekesz, ruhatároló fogas	13	-
öltözőpad	2	-
Gyermekmosdó, WC helyiség		
törölközőtartó	13	-
falitükör	-	1
rekeszes fali polc (fogmosótartó)	-	-
Tisztálkodási és egyéb felszerelések		
egyéni tisztálkodó szerek	13	-
tisztálkodó felszerelések	-	2
Előírt	Meglévő	Hiányzó
fésűtartó	-	-
törölköző	-	-
abrosz	-	-

takaró	-	-
lepedő	-	-
ágyneműhuzat	-	-
A nevelőmunkát segítő egyéb eszközök		
televízió	1	-
magnetofon/cd lejátszó/hangfalak	-	-
diavetítő	1	-
vetítőképernyő	-	1
hangszer (pedagógusoknak)	1	-
hangszer (gyermekeknek)	a gyermekek 30 %-ának megfelelő mennyiségben	-
projektor vagy írásvetítő	-	1
Egészség- és munkavédelmi eszközök		
étel-mintavétel (üvegtartály) készlet	-	-
elsősegélyláda	1	-
gyógyszertár (zárható)	-	-

24. MELLÉKLETEK

24.1. Anamézis felvételi lap

Személyi adatok

A gyermek neve:.....
 Beceneve:
 Születési helye, ideje:.....
 TAJ száma:
 Anyja neve:
 Iskolai végzettsége:.....
 Foglalkozása:.....
 Apja neve:
 Iskolai végzettsége:.....
 Foglalkozása:.....
 Lakcím:

Családi körülmények

A család helyzete: teljes, elvált, nevelő szülők, anya, ill. apa egyedül neveli, nagyszülők nevelik, egyéb:.....
 A gyermekkel együtt élő családtagok:.....
 A gyermek ellátásában rendszeresen segítő személy (nagymama, pótmama):.....
 Testvérek száma, életkora, neme, a gyermek helye a testvérsorban:

 Testvérei között előfordul-e tartós betegség, tanulási nehézség, fogyatékoság?

Terhesség körülménye

Hányszor volt az anya állapotos? Ebből hány gyermek született meg? Mi történt a többi terhességgel?.....
 Várt terhesség – nem várt terhesség
 Problémamentes terhesség – veszélyeztetett terhesség
 Terhesség alatt volt-e panasza? (vérzés, görcsök, magas vérnyomás, stb.).....
 Volt-e beteg terhesség alatt? (influenza, rubeola, kanyaró, RTG besugárzás, stb.).....
 Milyen gyógyszereket szedett a terhesség alatt?.....
 Volt-e a terhesség alatt kórházban? Mikor, hol, milyen panaszok miatt?

Szülési adatok

Normál szülés – indított – rohamos – elhúzódó – burokrepesztés – császármetszés

Koraszülött – túlhordott

Grav. hét:

Fekvése: fej – láb – far

Vajúdas időtartama:..... óra

Előfordult-e az alábbiak közül valamelyik: vákuumos szülés, fogó, kipréselés, köldökzsinór a nyakon, hypoxia, egyéb:.....

Az újszülött felsírt – nem sírt fel – késve sírt fel – éleszteni kellett – az anya nem tudja

Újszülöttkori adatok

Születési súly: (gr), hossz: (cm)

fejkörfogat:(cm), Apgar érték:

Újszülött korában kezelték-e a gyermeket valamilyen probléma miatt? Hol, mennyi ideig, milyen panaszok miatt?.....

Milyennek látta gyermeke viselkedését csecsemőkorában? (érdeklődő, túl nyugodt, sírós, aluszékony, stb.)

Mennyi ideig szopott?

Ha nem szopott, mivel táplálták?.....

Volt-e etetési nehézsége? Részletezze:

Betegségek

Volt vagy van-e a gyermeknek:

allergia:tartós fejfájás, szédülés:

asztma:eszméletvesztés:

epilepszia:lázgörcs:

bőrbetegség:vizeletprobléma:.....

székletprobléma:mozgásprobléma:

szemészeti vagy látásprobléma:

fülészeti vagy hallásprobléma:

baleset: agyhártyagyulladás:

szívbetegség:.....

szívfejlődési rendellenesség:

Volt-e a gyerme kórházban kezelés, kivizsgálás vagy műtét miatt? Részletezze:

.....
 Észrevették-e, hogy a gyermek valamelyik betegsége után a fejlődésben megállt vagy
 visszaesett?

Mozgás

A gyermek eddigi fejlődése (amennyiben a válaszoló nem tudja pontosan az időpontokat,
 jelöljük X-szel, ha a gyermek már végzi, vagy már túlhaladta a tevékenységet!)

Hason fekve emeli a fejét:(hó) hátáról a hasára fordul:(hó)
 kúszik:(hó) négykézláb mászik:(hó)
 kapaszkodva feláll:(hó) önállóan felül:(hó)
 önállóan jár (sokat esik):(hó) biztosan jár:(hó)
 páros lábbal ugrik:(hó)
 lépcsőn mellélépéssel jár (kézen fogva v. kapaszkodva):(hó)

Megjegyzés:

Tárgyakért nyúl:(hó) tárgyakat szájba vesz:(hó)
 egyik kézből a másikba áttesz:(hó) edényből kivesz-betesz:(hó)
 kockából tornyot épít:(hó) ceruzával firkál:(hó)
 ollóval vág:(hó) egyszerű kirakót kirak:(hó)

Megjegyzés:

Önre mosolyog:(hó) idegenektől fél:(hó)
 kukucsjátékot játszik:(hó) utánoz (tapsol, pápát int):(hó)
 babázik (eteti, ringatja):(hó) egyszerű házimunkában segít:(hó)
 gyerekekkel együtt játszik:(hó)

Megjegyzés:

Szobatiszta nappalra:(hó) éjszakára:(hó)
 cumisüvegből iszik:(hó) kanállal etetik:(hó)
 kézzel eszik:(hó) pohárból önállóan iszik:(hó)
 önállóan eszik (maszatosan):(hó) villát használ:(hó)

Megjegyzés:

Beszédfejlődés

Beszédre figyel:(hó)
 elnyújtott hangokat ad:(hó)
 gagyog:(hó)
 a tiltást érti:(hó)
 néhány szót mond (mamán, papán kívül):(hó)
 néhány testrészét megmutatja:(hó)
 képeskönyvben kérésre képet megmutat:(hó)
 két szót összekapcsol:(hó)
 folyamatosan beszél:(hó)
 idegenek a beszédének kb. a felét megértik:(hó)

Megjegyzés:

Alvás

.....
 Átalussza-e az éjszakát?.....
 Mikortól?.....
 Napközben is igényli az alvást?.....
 Nehezen alszik el?.....
 Egyedül alszik?.....

Játék

Milyen a gyermek játéka, mit játszik önállóan, magától?

Kedvenc játéka:.....

Közösség, nevelés elvek és gyakorlatok a családban

Ki gondozza, illetve neveli a gyermeket születésétől kezdve?

Történt-e ebben személyi változás? Ha igen mely életkorban, miért, és milyen hatást váltott ki?

Bölcsődébe, óvodába járt-e a gyermek? Mennyi ideig? Hogyan sikerült a beilleszkedés?

Fejlődésével kapcsolatban részesült-e a gyermek fejlesztésben, tanácsadásban? Mikor, hol, mennyi ideig?

Jellegzetes szokásai, napirendje a gyermeknek (TV, játék):

Mivel hatnak a gyermekre, a jutalmazás, illetve büntetés okai és módjai:

A gyermek reakciói a különböző típusú jutalmazásra és büntetésre:

Egyetértenek-e a szülők (és a család más felnőtt tagjai) a gyermek nevelését illetően?

Jelen állapotra vonatkozó adatok

Testsúly:(kg)

Testhossz:(cm)

Van-e a gyermek egészségével probléma? Ha igen, részletezze:

.....

Szed-e tartósan gyógyszert? Mit, milyen adagolásban?

.....

Van-e gond a gyermek alvásával?

.....

Van-e gond az étkezéssel? (szokások, diéta):

.....

Hol tart a szobatisztaság terén?

.....

.....

Van-e rendszeres napirendje? Részletezze:

.....

Oldalisága, kezessége: jobb domináns bal domináns váltott

Mitől fél a gyermek?

.....

.....

Hogyan viselkedik a gyermek otthonán kívül? (barátoknál, orvosnál, játszótéren, stb.)

.....

.....

Mit lát problémának a gyermek viselkedésében?

.....

.....

20.....

.....

szülő aláírása

.....

felvevő aláírása

24.2. Profil-lap

Profil-lap

Név: _____

Születési idő: _____

Dátum: 1. _____

2. _____

3. _____

84					
81					
78					
75					
72					
69					
66					
63					
60					
57					
54					
51					
48					
45					
42					
39					
36					
33					
30					
27					
24					
21					
18					
15					
12					
9					
6					
3					
0	A Önellátás	B Finommotorika	C Nagymozgás	D Nyelv/ beszéd	E Gondolkodás/ Érzékelés

Felmérést végezte: _____

24.3. Gyógypedagógiai értékelőlap

ÓVODA

_____ / _____ tanév

Gyermek neve: _____

Születési ideje: _____

Megfigyelés ideje: _____

Megfigyelést végző pedagógus: _____

Megjelenés

Testileg korához képest megfelelően fejlett/fejletlenebb.

Magatartás

Beilleszkedés

- csoportba jól beilleszkedett
- nehezen illeszkedett be
- nem tudott beilleszkedni

Kapcsolata társaival

- a csoportban irányító szerepet tölt be
- társaival kapcsolatot kezdeményez
- a kialakult játékban részt vesz
- egy gyerekhez kötődik: _____
- társaival kapcsolatot nem kezdeményez
- szinte nincs kapcsolat a gyerekekkel
- félrehúzódó, társaival egyáltalán nincs kapcsolata
- társaival agresszív nyíltan / titokban

Kapcsolata felnőttekkel

- minden felnőttet szívesen fogad
- számára ismerős felnőtteket szereti, idegenekkel tartózkodó
- egyes felnőttekhez nagyon erősen kötődik
- mindenkivel tartózkodó, de lassan feloldható
- minden kapcsolatot elutasít
- felnőttekkel agresszív

Csoportos foglalkozáson

- jó és állandó kapcsolat tartható vele, aktív, együttműködő
- folyamatos kapcsolat tartható vele, de gyakran noszogatni kell
- hangulatától függően részt vesz
- szuggesztív irányítás mellett vonható be a foglalkozásba

- nem együttműködő, nem kapcsolódik be
- figyelme kiterjed az egész foglalkozásra (20-30 perc)
- figyelme néha ellankad, ilyenkor személyesen kell hozzá fordulni
- figyelme rövid időre köthető le, hamar kifárad
- figyelme állandóan elkalandozik

Egyéni foglalkozásokon

- aktív, érdeklődő, jól foglalkoztatható
- aktív, de kevésbé érdeklődő
- a csoportoshoz képest fáradékonyabb

Jutalmazásra

- örömmel reagál
- változóan, hangulatától függően reagál
- közömbös marad
- elutasítja

Büntetésre

- dacosan reagál
- megbánással reagál
- közömbös marad
- valószínűleg nem érti a szituációt
- mindennek, ami vele történik, örül

Beszéd

Beszédértés

- alacsony szintű társalgás kialakítható vele
- összetett utasításokat megért
- egyszerű utasításokat megért
- erősen tagolt szóbeli közlést megért
- gesztusokkal kísért közlést megért
- sokat használt, általa ismert felszólításokat érti meg
- csak a nevére reagál
- nevére nem reagál

Beszédutánzó készség

- tanult fogalmakat, szavakat ügyesen utána mondja
- csak nehezen tanulja meg a szavakat, sok hibával mondja a felnőt után
- hibásan utánoz, spontán nem javít
- irányításra sem javítja a szavakat
- utánmondás helyett csak a száját mozgatja
- nem mondja a felnőt után

Beszédkésztetés

- szívesen kommunikál, van közölnivalója

- magától ritkán beszél, kérdésekre válaszol
- csendes, halkán bizonytalanul beszél, főleg kérdésekre ad rövid választ
- van közölnivalója, de nem tudja kifejezni magát
- nincs vagy alig van mondanivalója

Beszédprodukción, önkifejezés (tartalmi elemzés)

- kerek, egész mondatokban beszél
- töredékes mondatokban beszél
- agrammatikus mondatokban beszél
- főleg szavakban, néha mondat értékű szavakban beszél
- csak néhány szót ejt, inkább gesztusokkal, jelekkel fejezi ki magát
- csak hangokat ad ki és mutogat
- semmilyen hangot nem hallat
- sírással, nyugtalansággal fejezi ki magát

Beszédérthetőség (alaki elemzés)

- beszéde viszonylag tiszta, érthető
- elmosódottan, de érthetően beszél
- beszéde nehezen érthető
- beszéde nem érthető, csak hangokat hallat

Játék

- új játékokat kezdeményez
- a játékba irányító szerepet tölt be
- egy-egy társával szeret leginkább játszani, leginkább _____ -val
- többnyire egyedül játszik, de mások közeledését elfogadja
- többnyire egyedül játszik, de mások közeledését nem fogadja el

Kedvenc játéktevékenysége spontán helyzetben:

Játéktárgy-használat

- a játékokat rendeltetésszerűen használja
- nem rendeltetésszerűen használja (pl.: dobál vagy rág)

Kitartás

- hosszú ideig játszik egy játékkal elmélyülten (20-25 perc)
- hosszabb ideig játszik, de több játékkal
- játékát hamar elunja (5-10 perc) és másikat keres
- játéka kapkodó, szétszórt (1-2 perc)
- semmilyen játéktárgy nem köti le figyelmét

Irányított játékban

- szívesen rész vesz
- bevonható
- nem szívesen vesz részt, gyakran kiáll
- nem vonható be

Mozgás

Spontán tartások

- biztosan áll
- kapaszkodva áll
- támasz nélkül ül
- támasztékkal ül

Járás, futás

- biztosan jár nehezített (egyenetlen) talajon is
- járása harmonikus
- széles alapon „mackósan” jár, de biztosan
- teli talpra lép
- járása ingatag, bizonytalan
- kapaszkodva / vezetve jár (egy kézzel – két kézzel)
- biztosan, ütemesen fut
- nem tud futni

Ugrálás, ugrás

- páros lábbal egyhelyben ugrál
- páros lábbal előre haladva ugrál
- nem tud ugrani
- földre fektetett zsinórt vagy karikát át ugrik
- zsámolyról leugrik
- utánlépéssel próbál ugrani
- nem tud ugrani

Járás lépcsőn

- felfelé: kapaszkodással / kapaszkodás nélkül / váltott lábbal / mellélépéssel
- lefelé: kapaszkodással / kapaszkodás nélkül / váltott lábbal / mellélépéssel
- nem tud lépcsőn járni

Játékos utánozógyakorlatok

- ügyesen utánozza
- néhány elemét utánozza
- nem utánozza
- beszéddel kíséri
- beszéddel olykor kíséri
- beszéddel nem kíséri

Finommotorika

Eszközhasználat

- rendeltetésüknek megfelelően használja, segítség nélkül
- kevés segítséggel használja
- sok segítséggel használja
- helytelenül használja, de segítséget nem tűr
- nem használja, nem kelti fel az érdeklődését
- lesöpri az asztalról

Spontán rajza

- lengővonalas firka
- körkörös firka
- az ábrázolás szándékával „rajzol” (megnevezi), de még nem felismerhető
- felismerhető figurális

Nyomatéka

- túl erős / megfelelő / gyenge

Emberábrázolás

- kezdetleges fej-láb ember
- rajzán minden főbb testrész megtalálható
- rajzán apróbb részletek is megtalálhatók (pl.: arc részei,ujjak)
- rajza korának teljesen megfelelő
- diktálásra ábrázol
- minta után ábrázol (másol)
- nem ábrázol

Papírhatárt

- betartja / nem tartja be

Ceruzafogása

- megfelelő
- 3 ujjas
- marokfogás
- nem fog rá ceruzára

Kezessége

- kialakult: bal / jobb kezes
- még nem alakult ki

Megismerő tevékenység

Színismerete

- négy alapszint felismeri, megnevezi
- bizonytalanul ismeri fel, megnevezésben néha téveszt
- szint színnel egyeztet
- egy-egy szint ismer: _____
- színeket nem ismer

Három alapformát

- (kör, négyzet, háromszög)
- jól / bizonytalanul / nem differenciál

Egyeztetés

- képet képpel egyeztet
- képet tárggyal egyeztet
- tárgyat tárggyal egyeztet
- nem egyeztet

Testséma ismeret

- főbb testrészeket magán / másón / babán / képen megmutat
- főbb testrészeket megnevez
- egy-egy testrészt felismer: _____
- testrészeket nem ismer fel

Önkiszolgálás

Szobatisztaság

- toaletthasználathoz semmilyen segítséget nem igényel
- szükségletét szóban / gesztussal jelzi
- rendszeres ültetés mellett száraz marad
- rendszeres ültetés mellett is előfordulnak „balesetek”
- pelenkás nappalra is / csak alváshoz

Étkezés

- villával önállóan eszik
- kanállal önállóan eszik
- kanállal segítséggel eszik
- etetni kell
- pohárból önállóan iszik
- pohárból csak segítséggel iszik
- itatni kell
- darabos ételt jól rág
- nem rág, pépes ételt eszik

Öltözködés

- önállóan öltözik, vetkőzik
- segítséggel öltözik, de önállóan vetkőzik
- segítséggel öltözik, vetkőzik
- teljes kiszolgálást igényel, de együttműködő

- nem együttműködő

Általános tájékozottsága

- szülei nevét megmondja
- társai nevét megmondja / társait névről felismeri
- társai jelét megmondja / társai jelét tudja
- nevét megmondja
- jelét megmondja / felismeri
- nevére reagál

Hajdúböszörmény,

szülő

gyógypedagógus

